

Nr. 1

50 senti

**ELU
KUNST
KULTUUR**

1929

Oktoober

I. ak.

Märjamaa Ühispank

Märjamaa alev, Tallinn-Pärnu maantee, oma maja
Telefon nr. 32

Avatud iga päev; ka pühapäevadel

Kõige suurem maapank Põhja-Eestis

Äriseis Krooni 800.000.—

Asutatud 1911. aastal

Võtab

raha hoiule kulla alusel, makstes ajakohast protsenti; raha väljamaksmine sünnib igal ajal, igas suuruses, ilma etteteatamiseta

Annab

välja laene lühikese- ja pikaajalisi, liikumata varanduse ja pantide kindlustusel ning käemeeste vastutusel; diskonteerib vekslid

Võtab

oma peale vähese tasu eest rahasaatmisi sise- ja väljamaal

Võtab

— — — oma peale rahasisenõudmisi vekslite järgi — — —

Annab

välja garantiisid

Ostab

kulda ja välisvaluutat

LO

— — Esimene ja ainus esteetilise kultuuri magasin eestis. — —

Haruldane uudis eesti lugejaskonnale.

Julge samm meie tänapäeva oludes.

Eesti uus ja praegu ainus moodne ja soliidne kultuursisuline

pildiajakiri „LO“

alustades oktoobrist pääle ilmumist, seab oma ülesandeks rahuldada eesti seltskonna nõudeid sellase ajakirja suhtes kõrgeimal määral.

„LO“ on elu, kunsti ja kultuuri ajakiri. Ta programm on — elav elu ise, kõik kunstid ja kultuur, selle mõiste kõige avaramas ulatuses.

„LO“ jälgib elu ja aega ilu, tõe ja häduse prilli läbi sõnas ning pildis, avaldades kirjutisi ja pilte kodu- ja välisilma kultuurelu sündmusist, saavutusist, tegelasist ja põlevamaist probleemest, tuues valitud ilukirjanduslikke uudiseid, vesteid, följetone ja muud võrratamat lugemismaterjali.

Kõike seda serveerib „LO“ kõige haaravamal, elavamal ja soliidsemal kujul moodsamate toimetamismetoodidega.

„LO“ sisu eest hoolitsevad eesti- ja välismaade parimad ja nimekamad sulemehed, kunsti-, kirjanduse-, kultuuri-, majanduse ja politikaelu tegelased, följetonistid ning karikaturistid.

Seni on „LO“ ümber koondunud eesti tuntud kirjanikud ja kultuurtegelased: Ed. Wilde, Th. Tallmeister, R. Kangro-Pool, H. Raudsepp (Milli Mallikas), K. Ast — Rumor, H. Wellner, dr. A. Oras, mag. M. Kuusik — Jürmann, J. Jaik, H. Tammer, M. Raud, J. Vorms, J. Reiman, Gori — Tõnisson F. Kask, Verni — Birkfeldt ja t. „LO“ kaastöölise pere kasvab iga päevaga.

„ILO'L“ on otsekohene ühendus terve maailmaga.

„LO“ on määratud lugemiseks igaühele ja ta on niivõrt mitmekülgne, et ta suudab huvitada igaüht.

Iga eesti kodanik, maal kui linnas, kõik, kel on mõistus ja meeled

koonduvad „LO“ ümber.

„LO“ ei tohi puududa üheski majas. „LO“ on eestlasele see, milleta ta ei saa elada.

Kättesaadav „ILO“ on kõigile.

Ilmub tõesedas albumikaustas kaks korda kuus, suuremana kui ükski senine eestis.

Maksab: 3 kuud — 250 s., 6 kuud — 500 s., terve aasta — 1000 s. Üksiknumber 50 s. Väljamaale 50% kallim.

Kõige odavamalt „LO“ saab tellides (40 s. nr.) talitusest või postiagentuurest.

„ILO“ on kõige odavam ajakiri eestis, arvestades ta huvitavat ja väärtusiikku sisu, võrdlematut välimust ja pildirikkkust.

Tulusaimreklaamivõimalus avaneb „ILO's“, siin hoiduvad kuulutised igavesti alal ja neid loevad alaliselt kümned tuhanded silmapaariid. See pärast „ILO“ kuulutistel on võrdlematult suurem mõju kui harilikude ajalehtede kuulutistel.

Kõik „ILO“ ümber! „ILO“ on eesti ainus valitsev kultuurajakiri.

Ajakiri „LO“. Toimetus ja talitus Tallinn, Harju tän. 48. Telefon 2-81.

Tellimiste aadress: Ajakiri „LO“, TALLINN.

===== SUUREM =====

paberikaupade, kirjutustarbete ja
raamatute ladu

K-ü. Rahvaülikool'i

raamatu- ja kirjutusmaterjalikauplused

TALLINNAS

Harju tän. 48, omas majas, telef. 24-49

_____ ja _____
Jaani tänav 6, pangamajas, telef. 6-66

soovitab oma rikkalikust tagavarast

RAAMATUKOGUDELE

eesti kirjandust kõige suuremas valikus, raamatu-
kogude rakendusmaterjale jne.

RIIGI-, LINNA-, SELTSKONNA ja ERAASUTUSTELE

igasuguseid kontoritarbeid, kirjutusmaterjale, kon-
toriraamatuid jne.

KOOLIDELE MAAL ja LINNAS

raamatuid igalt alalt, koolitarbeid, kooli kantseleide
eriraamatuid jne.

KARBITÖÖSTURITELE ja RAAMATUKÖITJATELE

valget, pruuni ja halli pappi, ilu-, köitmise- ja klants-
pabereid, köitmise kalingori, riideid jne.

MEIEREIDELE ja PIIMATÖÖSTUSTELE

pergamenti, pergamiini, piimaveo raamatuid jne.

JÄLLEMÜÜJATELE ja ÜKSIKTARVITAJATELE

igasuguseid paberikaupu, kirjutustarbeteid, kirjan-
dust jne.

HINNAD ALATI MÕÕDUKAD.

Teenimine kiire, vastutulelik ja ausa-
meelne. Nõuandmine ilma ostukohustu-
seta kõigis paberikaupadesse, kirjutus-
tarbetesse ja raamatutesse puutuvates
===== küsimustes. =====

**Elu
kunsti ja kultuuri
ajakiri**

■ ■

Toimetuse ja talituse
Tallinn, Harju 48, III k

ILU

**Ilmub
kaks korda kuus
Tallinnas**

■ ■

Toimetaja on kõneteldav
kella 11-1. Telef. 2-81

Toimetaja Johannes Järv

Oktoober 1929

Nr. 1

I. aastakäik

IGAVENE MÄNG.

Tantsijanna Nikolska oma partneri Drosdoffiga esinemise
pühul eestis.

Pihimus.

Aeg on kannud areenile uue ilukultuuri sõnastaja ja pildistaja — „Ilo“. See on uudne žurnalistlik taotlus riikliku loomingu-ee teisel aastakümnel ja esimene sellane magasinlik väljaanne eestis.

Esimesed rasked sünnitusvalulised murrangud on elatud üle. Kümme aastat vabariiklikku kultuurloomingut on ajaloos. Selle enesest lühikese, ent palangulise aja kestes oleme katsetamiseast jõudnud küpsesse tootlemis-ajajärku. Sündind juba on omad vaimse-elu traditsioonid ja nende pinnal tõusnud uued nõuded ning kriteeriumid.

Kultuurajakiri selle lühikese epooigi kestes mitmes palges on otsind enesele väljendust. Kuna puhtkirjandusliku ajakirja probleem lõppeks püsiva lahendise leidis riiklikult toetatud „Loomingus“, pole publitsistliku kirjanduskultuurajakirja soetamise alal tehtud pingutised annud tänini püsind tulemusi.

Ajatõvesse — võiksime öelda — on surnud kõik meie senised püüded ja saavutised ajakirjalise kultuurloomingu alal. Esimesed Fr. Tuglase-ajajärgu kirjandus-kunstilised ajakirjad, mis sündisid päevahuviliselt põnevaimal ja kirglikumal ajal, otse sõjatules ja veres, endi eluea elasid liig kiirelt üle. Päevahuviliste sensatsioonide mõju all närvitsev mass jäi eemale neist, kuna ta oli ettevalmistamatu ja loomupoolestki eeldustetu vastu võtma sellal kõrge temperatuuri all liig kiirelt küpsend vaimude viljeldisi. Järgnev publitsistlike ajakirjade (n.n. perekonna ajakirjade) uputav õnnistus, millest õnnelikumaina välja paistsid „Aeg“, „Odamees“ ja „Agu“, sündis revolutsioonilise pinevuse ja iseriikluse sünnipalaviku lõpuahastuse ja rahuliku tööajajärgu alguse vahepäälisel passiivsel ning ilmetumal ajal, mil ei saandki sündida midagi tõhusamat. Suure publiku vaimsed huvid seisid surmapunktis ja ajavaim kogu olemuselt oli nigel ning viril millegi jõulisema elatamiseks.

Teisele aastakümnele lähenedes ajailme näis muutuvat kultuuri-sõbralikumaks, avadaldes vaimset tervist ja jõurõõmu. See tõi enesega võrdlemisi laiapiirse vaimse tõusu, mille esimesed tähised olid suurteoste sünd kirjanduses, millele massgi vaimustatult aplodeeris — ja realiteedi tõus muis kunstides ning elavas elus. Nooruslikust modernitsemisest jõuti mehise tõsiduseni. Ning see kõik kuulutas viljakuse tõusu ka praktilistel aladel, kus nüüd samuti hakkas lõppema lagunemisprotsess ja algas jõuline tervenemine. Ja praegu meil näivad juba olevat kõik eeldused rahulikuks töötamiseks, ei häiri meid enam uuduste kõmulised üllatised, kired on taltsamad, veri ei põle enam...

Ning nüüd võis uuesti tõusta ka tarve kultuurajakirja järele, mis haaraks enesega kõik praegusaja vaimse elu kajastised. Kuid mitte ajaviitliku paberi viljeldajana, vaid tõsisemate kultuurnõuete ja esteetiliste vajadiste täitjana ta omaks õiguse elu ja püsimise pääle.

Kuigi praegu veel majanduselu põeb kriisitõve — ja kohati kõige kardetavamal järgus — näib siiski olevat õigem ja eeldusterikkam aeg kääs oleva esteetiliselt sihte jälgiva kultuurajakirja sünniks.

Sõnastades ning pildistades laiapiirselt kirjanduse, kunsti, kultuuri ja elava elu nähteid ja taotledes ilu kõikjal, osutub põhjendatuks ka käesoleva magasinliku ajakirja nimetis „ILO“.

Toimetus.

Tänapäevane usk ja kõlblus.

Teed inimlikule õnnele.

Nende vahekorra üle on palju kirjutatud ja vaieldud. Ühed on arvamisel, et nad on kõige tihedamalt seotud. Teised leiavad, et neil ei ole midagi tegemist teineteisega. Esimesed asuvad seisukohal, et ilma usuta ei saa üldse olla aus ja korralik inimene. Teised tõendavad, et see on väga hästi võimalik ja et, just ümberpöörduvalt, usk sagedasti kõlblisele arenemisele otse takistuseks on olnud. Kummal neist on õigus?

Minu arvates peab kõige pealt olema selge, mis meie kõlbluse all mõtleme. Kui viimane seisab selles, et inimene on oma tegudes ja väljaastumistes korralik, et ta ei tee kuritegusid, mille eest teda võiks vangimõista, et ta ei luba enesele halbust ja inetust, mis viivad seltskonna põlguse alla ja takistavad läbikäimist aasate inimestega, siis on see muidugi väga hästi võimalik ka ilma usuta. Mul on omas elus ja ametis juba küllalt olnud kokkupuutumist uskmatutega, kellele ei võinud midagi ette heita, kes olid ausad kodanikud ja tublid inimesed, kes olid heastidamlikud ja alati teenistusvalmis, kes olid eeskujuks nii mõnelegi usklikule. Selles mõttes on kõlblus tõesti iseseisev suurus ja usulistest vaadetest ja veenetest rippumatu.

Isegi seda võib ütelda, et usk teatavatel kordadel ja teatavate inimeste juures tõesti on olnud kammitsaks kõlblusele. Üks tähtis mees on kord ütelnud, et usu halbade mõjude üle võiks kirjutada väga paksu raamatu. Viha ja vaenu, sallimatust ja kitsarinnalsust, kõrkust ja silmakirjalust on kõigi aegade usklike ringkondades tööpoolest nii suurel määral leidunud, et oleks võimalik sellest pildi maalida, mis väga eemaletõukavalt mõjuks.

See kõik on õige ja ümberlükkamatu. Aga ometi olen ma veendunud, et kõige sügavam kõlblus alati ja ainuüksi on välja kasvanud usulistest juurtest. Olen veendunud, et kus usk on kandvaks jõuks üksiku hinges ja rahva elus, seal kannab tema neid mõlemaid kõige tagajärjerikkamal viisil selle poole, mis suur ja hea, ilus ja aateline.

Tõeline kõlblus ei piirdu kodanlise kor-

ralikkusega. Tema asupaik on kõigepealt seal, kus meelsus on kõrge ja puhas. See oli väga sügav arusaamine, kui Naatsareti mees kõneles sellest, et tapmine ja abielurikkumine, vargus ja röövimine on juba seal, kus südames leidub sarnaseid kalduvusi. Tema mõistis kõlbluse tuuma ja olemust õigusega nõnda, et ta seisab enesesalgamises

Th. Tallmeister.

ja eneseohverdamises. Ta tunneb lõplikult ainult ühte käsku, ja see on armastuse käsk. Elu kõige ülem mõte ja kõige kõrgem väärtus seisab teenimises. Enesesalgamise ja teenimise kaudu saab inimene igaviku lapseks, oma elu „kaotades” ta tõsiselt „leiab” elu. Mida rohkem ta areneb sellel joonel, seda enam ta vabaneb kaduvusest, seda kindlamas ühenduses seisab ta suure Isaga, seda ligemale jõuab ta igavesele täiusele. See suur optimism, see elu ja maailma hindamine ja vaatlemine „igaviku tähe all” avab ja paneb tegevusse jõude, mis ilma selleta ei saa iial ilmuda päevale.

Inimese loomuses mängib enesearmas-

tus ja omakasupüüdmine otse juhtivat osa. Ta tahab midagi olla, tahab ennast maksma panna, tahab elu maitsta. Kõlblus on aga selle vastand, mitte enese armastus, vaid enesestalgamine. Kuidas peaks nüüd inimene, kes ei tunne midagi kõrgemat kui maapealne nähtav maailm, kui see lühike elu, mis kestab kõige paremal korral ainult 70 või 80 aastat, jõudma nõnda kaugele, et ta oma „mina“ salgama ja millegile muule elama hakkab? Seda suudab minu arvates ainult see, kelle veende järele maapealne elu on ainult üleminekuaste, ainult ettevalmistamise ajajärk, ainult kool, milles tuleb püüda edasi, et teha küpsuse eksam ja jõuda kõrgemasse, ilusamasse, täielikumasse elusse. Seda suudab ainult see, kellel on nii tugev side jumalusega, et see tema hinge põhjas kunagi ei katke, kes ühes suure Paulusega oma elukogemuste põhjal võib hõisata, et temale tulevad kasuks kõik asjad, et teda igavesest armastusest ei suuda lahutada ükski vägi, ei kõrgus ega sügavus, ei elu ega surm. Kelle siseelu juurdub niisugustes imetaolistes rikkustes, ainult see kannab eneses tõelise ja sügava kõlbluse allikaid.

Kui seda igapäevses elus väga vähe on märgata, kui otse selle vastu alaliselt kokku puutume usu halbade mõjudega, siis tuleb see sellest, et puhast, sügavat, elavat usku leidub nii määratu vähe. Inimene omas enesearmastuses ja maitsemishimus on osanud ka usku moonutada ja oma madalamatele kalduvustele vastu-

võtlikuks teha. Elava usu aasemele on ta seadnud välise kiriku. Elu asemele on pandud igasugused toimingud ja tsereemoniad ja neid viimaseid hakatud pidama usuks. On välja töötatud „õige“ õpetus ja kuulutama hakatud, et selle viimase tõekspidamine päästab. On aastasadasi jutlustatud, et „ainuüksi usu läbi“ saab „õndsaks“ ja mõeldud seda nõnda, et kui oled nõus kiriku õpetusega ja täidad tema kombeid, siis oled lunastatud. Sarnasel viisil on muidugi kõlblust ainult hävitatud ja inimesi magama unutatud, on neile õigus antud rahuliku südamega „pattu“ teha, siis aga jälle „uskuda“ ja „andeks saada.“ See nõiaring, kus keerleb igavene „patutegemine“ ja „andeksandmine“ „selgest armust“, on kindlasti mõjunud kõlblust lõhkuvalt.

Kuid see ei ole kellegi usk. Vahe selle vahel ja usu vahel, nagu teda on mõistnud suur Naatsareti prohvet, on nii suur nagu taeva ja maa vahel. Usk on ainult seal, kus valitseb sügav ja elav usalduse ja armastuse vahekord suure Isaga, mis on nii isiklik ja omapärane, nii vaba ja värske, et see ei mahu mingisugustesse vormelitesse ja tseremooniatesse, mis aga inimest just nagu kotkatiivul kannab üles päikese, üles igaveste valdade poole. Kus leidub sarnast usku, seal lehvib kindlasti ka puhtam ja kõrgem elu. Ja kui korda läheb äratada, sütitada, liikuma panna niisuguseid usulisi jõude, siis ei ole kahtlust, et inimkond terveneb ja areneb ilusama tuleviku suunas.

Uusi puhanguid kunstielus.

Kogu maailmas kindlustub veendumus, et meie ilu ei saa leida väljaspool mõistuspärast loomingut. Kui sarnane arvamine maad võtab, ei saa ometigi salata, et soov uuendiste järele meie püüdmissi ähvardab. See hädaoht tuleb rohkem väljaspoolt. See tuleb rahvaste hulkade poolt, kes on ilma maitseta, kelle kogu esteetiline kasvatus võltsile teele on juhitud. Kunagi pole temale selge olnud, et ilu on vaid kõige radikaalsemalt tarvitatud mõistuspärase arusaamise saavutus. Nii umbes selgitab mõistuse ja ilu vahekorra Henry van de Velde Brüsselis. Ja jätkab huvitavaid mõtteid.

Kas meie ei näe tõusmas palju uusi tehaseid ja vabrikuid, mis järjest täielikumal kujul kuuluvad tugevat liikumist uue ilu maitse poole. Ei saa mainida, mis kõik loodud on tehnika, masinaehituse, optika, kirurgia instrumentide, hügieeni jne. alal. Edu ja järjekindlus otsinguis, ühtluse joon on selle kõige juures vastuvaidlematult ole-

mas. Kõiges selles uues tegevuses valitseb distsipliin ja mingisugune aimatav kujunev uus ühtlane stiil, seotud otstarbekohasuse nõudega. Mõned leiavad selles ühtluses mitmesugust kitsendust, aga see seletub sellega, et meil juba kaua aega pole olnud ühtegi distsipliini stiili küsimuses.

Pärast seda, kui Napoleon läbi surus oma stiili enese suurstunde vääriliselt, ei olnud ehituskunstis ja tarbekunstis mingisuguseid tõkkeid isikliku maitse omavõllele. Tung uue poole sai vabad käed. Ilmanäitused, mis võistluseks korraldati vabrikantide ja kunstikäsitööliste poolt, piitsutasid kõrgele soovi alaliselt millegi uue järele. Suurim piiramatus ja piiratuim hirm maitse hukkamise pärast pääsesid sarnases olukorras võidule.

Kui valitses käsitöö, tulid uuendised aeglaselt. Masin tuli ja produtseeris kuulmata kiirusega. See tõi ka kiire tempo kõiksugustele uudistele.

J. Koort

Madonna

EESTI KUJUTAV KUNST

Uudsus muutus ka veel väga odavaks. Masinat tarvitusele võttes ei mõelnud alul keegi, et masin oma uue stiili kord otse sunnib pääle. Mehaaniline täpsus vormide selguses ja täpsuse kuivus — see on masina stiilis juba olemas. Ta asendab kunstkäsitöö, olgugi, et meie ei taha unustada käsitöö kunstilise loomingu erilist soojust. Käsitöö saab anda edasi kõike, mis selle tegijat kunstiliselt erutab ja meeliselt joovastab, võttes kätte materjali. Kui töötajal oleks nii täielikud masinad, et ta töötades saaks ka oma soovid valada vormidesse, siis oldaks rahul. Aga peab uskuma, et masin kord tõesti selleni peeneneb. Meie võime juba nüüd ütelda, et kõik mis meid ümbritseb, mis näeme ja mida tahame, on kantud otstarbekohasuse vaimust ja et võime seda saada järjest täienevalt ilusalt.

Kõik, mis meid ümbritseb, mida tahame näha ja tarvitada, on tingitud otstarbekohasusest. Ja looja isik kaob ning kollektivism kannab üldilmet mehaanilises loomingu.

*

Meie võiksim, kui tõsiselt tahaksime, leida ja teada kõikide nende nimed, kes loonud masinaid, aurikuid, autod, suured sillad ja kõik teised meie päevade imed. Aga kellele oleks seda tarvis? — Nimetu loomingu on siin seaduseks saamas. Nagu oli üsna hiljuti veel Jaapanis, kus kunstiteoseid nanditi, aga kunagi ei küsitud meistri järele. Euroopa vaimuelu arenes tugeva individualismi tähe all ja kunstis praegu veel ei maksa teose väärtus kaugeltki seda, mis meistri nimi.

Uns stiil oma mehaanilises loomingu sünnib paljude kaastöötajate läbi.

Ei saa salata, et üksikute talent ja geenius selles töös pole kunagi suutnud isikupäraselt avaneda. Ja nii kaua, kuni tuntakse vajadust küsimuseks: kes on selle või teise asja loonud, kes on selle või teise ehituse meister, nii kaua ei ole meil ühtegi tõelist stiili ja nii kaua peame jätku isegi iga lootuse saada kunagi mõne-

suguse stiili. Sellepärast oleme oma sihtidest veel üsna kaugel.

Vanemate koolide arhitektid on küllalt püüdnud ütelda, et nemad ei kardagi, et see uus vaim võiks saada nendele kardetavaks. Masin neelab aga elu järjest rohkem enese kätte ja vanemate arhitektide endine usk kõigub ja sellepärast katsumvad nad luua nut pseudomoderni ehituskunsti, kus nad kõike võimatut ühendavad — klassikat, antiiki ja mitmesuguseid dekoratiivseid elemente.

Kevadel ilmus Pariisi „Les Annales“ intervüü arhitekt Neno mõtetest. Neno on arhitekt, kes võitis rahvastepalee kavandite võistlusel. Neno nimetab end nüüd „rahvaste arhitektiks“ ja „arenemisvõimeliseks klassikuks.“ Henry van de Velde, arendades oma mõtteid mõistuslikust stiilist, tarvitab tema kohta Pirandello sõnu: „Jätke näokatted kõrvale, teie soojendate üles ju ainult vana koli ja usute, et elate, aga mäletsete vaid surnute elu.“

Seda taktikat peavad parempoolsed arhitektid, pahemal tiival aga valitseb rahutus. Kes varem mõistuspärasusest huvitatud olid, kardavad nüüd vaimuvaesuse etteheiteid. See on neid lükanud odavate konstrueerimissaavutustele, millel puuduvad põhjendised. See viib uuduse snobismi ja jätab meid tühjuse ette seisatama.

Nii valitseb stiili küsimuses tänapäev ülim segadus. Pääd mõtleavad ja käed töötavad, aga kindlat ilmet ei omanda see tormav liikumine. Ja kus ilme puudub, seal ei ole täit mugavust, seda harmoonilist, mille järele võitlevad ja rühmavad inimesed igatsust tunnevad.

Meie oleme paarikümne aasta kestes nagu hüpanud edasi, meil on mitu stiilikatsetust olnud, aga nad ei ole meid rahuldand. See näitabki, et meie otsime ja rahu ei leia ja stiili oma ajale veel leidnud pole. Kas seda leitakse üldse selles kiiruses, mis on tänapäevale omane? Kas teame meie sellele vastata? Mõistus ütleb, et see peaks võimalik olema, aga mõistus on ikka olnud piiratum, kui kunstilise loomingu avaldised.

R. K.-P.

Knut Hamsun

Elu hääl.

Minu sõber, kirjanik X. jutustab: piki Kopenhageni sisemist sadamat läheb Destavoldi tänav, uus, liikumiskehv puiestee. Maju on säääl vähe, vähe laternaid, ent möödaminejaid — peaaegu ühtegi. Isegi suvel jalutab säääl harva keegi.

Vaat nii! Üleile õhtul juhtus säääl midagi minuga, tahan jutustada sulle sellest.

Kõndisin mitmel korral mööda alleed edasi-tagasi, äkki läheneb mulle keegi daam. Ümberringi ühtki hinge. Laternad on süüdatud, ent on pime ja ma ei seleta ta nägu.

„Harilik öölaps“, mõtlen ja möödu.

Bulvari lõpul pööran ümber ja lähen tagasi. Daam toimib samuti, kohtan teda uuesti. Mõtlen endamisi: ootab vist kedagi, vaatame, keda ta säääl ootab. Ja möödu teistkordselt.

Ent kohates kolmandat korda, kergitasin kübarat ja kõnetasin teda. Tere õhtust! Ootab ta siin kedagi?

Ta värahtus. Ei — ja, ta ootab kedagi.

Oleks tal midagi selle vastu, kui selt-siksin temaga, kuni tuleb see, keda ootab?

Ei, tal ei oleks midagi selle vastu. Ta tänas mind. Muuseas, ta ei oota üldse kedagi, tuli siia veidi jalutama, — siin on täna nii vaikne.

Hulkusime ja vestlesime tähtsusetuist asjust; pakkusin talle käsivart.

„Ah ei!” sõnas ta ja raputas pead.

Mul hakkas igav. Ei võinud näha teda pimeduses; siis süütasin tiku, nagu tahaksin vaadata kellaaega ja püüdsin valgustada teda.

„Pool kümme, täpselt pool kümme”, sõnasin.

Ta tõmbus küüru, nagu oleks tal külm. Kasutasin juhust ja küsisin:

„Teil on külm — vast astume kusagile sisse, joome midagi? Tivolisse, Natsionaali?”

„Ei, nagu näete, ei saa ma praegu kusagile sisse minna”, vastas ta.

Alles nüüd märkasin esikord, et ta kandis pikka musta leinaloori. Vabandasin end pimedusega. Ja see, kuidas ta kohtles mu vabandust, selgitas mulle otsekohe, — et ta ei olnud harilikke öönaisi.

„Võtke minu käe alt kinni”, sõnasin veel kord; „sellest saate sooja.”

Ta võttis mu käsivarre.

Jalutasime paar korda edasi-tagasi. Ta palus mind vaadata kella.

„Üheteistkümmel”, vastasin ma. „Kus olate?”

„Gamle Kongevei tänaval.”

Peatasin ta.

„Tohin saata teid koju?”

„Ei, mitte”, vastas ta. „Ei, seda teie ei tohi. Teie elate Bredgadel?”

„Kust teate seda?” küsisin hämmastunult.

„Tean, kes teie olete”, vastas ta.

Paus. — Läksime käsivangus, siis pöörasime valgustatud tänavale. Ta kõndis kiirelt; pikk loor hõljus tuules. Ta ütles:

„Palun, läheme rutemini.

Oma koduüksel Gamle Kongevei tänaval pööras ta minu poole, nagu oleks tahtnud tänada mind selle eest, et saatsin teda. Avasin talle ukse, aeglaselt möödus ta minust — ja vaatas mulle otsa. Tõukasin ust veidi õlaga ja järgnesin talle. Siis haaris ta mu käe. Kumbki meist ei öelnud midagi.

Läksime kaks trepistikku ülespoole ja peatusime teisel korral. Ta avas ise välisukse, seepeale veel teise, võttis mu käest kinni ja viis sisse. See oli arvata-vasti juba tuba; oli kuulda kuis tiksus kell.

Daam peatus hetke uktsel, süleles mind äkki ja suudles kuumalt, fibreerivalt huultele.

Otse huultele.

Viimaseid suplusrõõme Vahemere kaldail, mis meis elustab ilusaid mälestisi möödunud unustamatust suvest!

„Nüüd võtke istet”, alustas ta. „Vaat, siin on diivan. Ent mina süütan selle ajaga tule.”

Ja ta süütas tule.

Kohmetanult, uudishimulikult vaatasin ümber. Viibisin suures, ebaharilikult toredasti möbleeritud ruumis; järgmisse tuppa olid avatud mitu ust. Ma ei taibanud, mis inimene see oli, keda olin kohanud sarnases kummalises olukorras, ja sõnasin:

„Kuis on siin hää! Teie elate siin?”

„Ja”, vastas ta, „olen kodus.”

„On see teie maja? Tähendab, olete teie selle majaomaniku... tütar?”

Ta naeris ja ütles:

„Ei, ei. Olen vana naine. Näete seda otsekohe! Ja ta loobus kübarast looriga.

„No näete, näete!” hüüdis ta ja ootamatult, nagu kirehoos, võrus ta mind uuesti käsivartega.

Täisealine, soniv laps. Ta võis olla kaksikümmend kaks, — kolm aastat vana; paremas käes oli laulatissõrmus, — tähendab, tõeliselt, abielus. Ilus? Ei. Ta oli liiga tedretäheline, ent kulme liiga vähe. Kuid metsikult pulseeriv elu tuksus temas ja suujoon oli suurepärane.

Oli tahe küsida ta nime, kus asub ta mees, kui tala on mees; tahtsin teada, kelle majas viibin; ent ta surus end tugevasti minu vastu ja ei lubanud pärida.

„Olen Ellen. Soovite õhtust süüa? Ei tähenda midagi, võin vabalt helistada. Ainult peate viibima seni seal, magadistuas.”

Astusin magadistuppa. Külalistoast tungis sinna nõrk valgus. Silmasin kahte voodit. Ellen helistas ja nõudis veini; kuulsin, kuidas toadüdruk tõi veini ja lahkus. Mõne aja pärast astus Ellen magadistuppa. Ta peatus uktsel. Astusin talle sammu vastu, ta karjatas nõrgalt ja langetas mulle kaela. — — —

See oli ülelele õhtul.

Mis sündis edasi? Kannata, juhtus veel palju mõndagi. Minu virgudes eila hommikul, koitis juba; päevavalgus tungis eesriiete külgedelt tuppa. Ellen ärkas samuti. Ta ohkas väsinult ja naeratas mulle. Käed olid tal valged ja sametised, rind kõrge. Sõsistasin talle midagi kõrva, ta sules mu suu suudlusega, sõnatu kirest.

Läks ikka valgemaks ja valgemaks. Kahe tunni pärast olin juba jalul.

Ellen tõusis samuti, tal olid juba kingad jalas ja nõõris kinni kleiti. Siin ent nägin midagi, millest kangestun veel praegu — nagu oleks see metsik unelm. Seisan pesulaua juures, Ellen askeldab kõrvaltoas, ja kui ta avab ukse, pööran ümber ja vaatan sinna. Avatud aknast puhub minule jahedust ja keset tuba, pikal laual lamab — laip. Surnu, kirstus, halli habemega, — mees. Nurgelised põlved pöördud ülespoole, kaks ähvardavat rusikat kokkusurutult surnulina all, nägu — kollane, hirmus. Heredal päevavalgel näen kõik. Pööran näo ära ja ei kõnele sõnagi.

Kui Ellen tuli tagasi, olin juba riides ja minekuvalmis. Olin vaevalt võimas vastama ta süelusele. Ta oli samuti lõpetanud riietumise ja tahtis saata mind väravani, ma lubasin teda tulla ja ei lausunud enam sõnagi. Väravas surus ta enese vastu seina, et teda ei nähtaks ja sosistas:

„Homme?” küsisin ma, et viita aega.

„Ei, mitte homme!”

„Miks mitte homme?”

„Tasa, kallim, homme on mul matused, suri üks sugulasi. Vaat, miks ei saa.”

„Ent ülehomme?”

„Ja, ülehomme, siin, väravas ootan sind. Ole terve!”

Lahkusin...

Kes oli daam? Kes surnu? Kuis surus ta käed rusikaisse ja milline inetu irve lehvis ta suunurgis! Ülehomme ootab ta mind jälle. Kas minna ta juurde?”

Ruttan otsekohe Benini kohvikusse, kus küsin aadresskalendri. Avan, Gamle Kongevei tänav, nii, — nummer, tore, — vaatan liignime — saan teada, kes on Ellen. Ootan veidi, kuni ilmub hommikune ajaleht, haaran selle, vaatan läbi surnute nimestiku; vaat, seal ta on, see kuulutus, pikas reas esimene, trükitud rasvase kirjaga: „Pärast pikka haigust suri eila mu mees 53-das eluaastas.” Kuulutus on märgitud eilase kuupäevaga.

Kaua istun seal ja mõtisklen.

Mehel on naine, — kolmkümmend aastat noorem temast; see on mitu aastat haige ja sureb lõpuks. Noor lesk hingab vabalt, elu kutsub teda oma võluva hullusega, ta alistub elu häälele ja vastab:

Tulen!

Ja samal õhtul hulgub ta Destavoldi bulvaril.

Ellen, Ellen, ülehomme!

Ilus naine aegade valitsejana.

Hiilgavaid lehekülgi maailma ajaloo, mil naise ilu valitses kõike.

Igavesed iludised.

Juba inimsoo kultuuri algpäevist peale kõlab kiidulaul ilule. Naise võlu on kunstnikele, olgu see kujur, maalikunstnik või kirjanik, alati olnud loomisaineks, nad leiavad ikka jälle uusi vorme ilu jumaldamiseks ja väljendamiseks. „Milo Veenus”, Botticelli „Simonetta”, Tiziani „Maine ja taevalik armastus”, Rembrandti „Danae”, Latouri „Marie Fel”, Goya „Maja”, Feuerbachi „Nanna”, Klingeri „Suplejana” on küll põhjalikult erinevad, kuid oma aja vaimust inspireeritud variatsioonid ühele ja samale teemile.

Homer kirjeldab Helenas naiseilu ülimalt võidukäiku. Kas võib kujutella enesele midagi võimsamat ühe naise peadpööravast võimust, mille tagajärjel puhkeb kümneaastane sõda? Loorberist võidupärg ei kuulu mitte kreeka kangelastele, vaid temale, ainsale, kes kõikvõitva iluduse sümbolina elab edasi aastatuhandeid.

Samuti kui vanaaeg, on ärkamisaeg olnud naiseilu õitseaeg. Selle perioodi suurte meistrite maalid, alates Ghirlandajost ja lõpetades Correggioga, tõestavad seda. Näib, nagu ei oleks uuesti sündind vaid vana kreeka kunst ja mõtte-teadus, vaid ka kõrgesti ülistatud Periklese ajajärgu ilu. On tõesti raske kuulsate naisportreede hulgast välja valida neid, kellele anda esijärjekorras auhind. Ent nii mõnestki teame, et nad suurt mõju avaldasid oma kaasaegsetele, olgugi see meile, piltide järgi otsustades, mõistmatu. Seda võiks öelda näiteks

LUCREZIA BORGIAST,

kellest on säilind vaid üksainus maal. See on portree, mis ei kujuta teda kaugelegi nii võluvana kui ta esineb Ferrara poeetide kirjeldistes, kes nimetavad teda „diva Lucrezia”, „pulcherrima virgo”. Ent midagi kütkestavat peab olnud olema ta välimuses. Isegi nii hellitatud naistaustajal kui kardinal Ippolito d’Estel löid särema silmad, nähes esikord oma tulevast vennanaist. Milles seisis ta võlu? Graatsias. See ei olnud väline külgeõpitud graatsia, vaid peen, haritud graatsia, mis — ärkamisaja vaadete järgi — eeskuju-

liku kõrgest soost daami tunnuseks pidi olema. Ambrosianas Mailandis hoiti alal väärtuslik reliikvia: Lucrezia kahvatu-blond juukselokk. Lord Byron ja paljud kuulsad Itaalia külastajad on vaadelnud teda jumaldava vaimustusega. Sellest on kirjutatud palju. Ent rohkem veel kui Lucrezia juust on kiidetud tema sinisilmi. Kirjanik Ercole Strozzi kirjeldas nende nõiavõlu: Kes vaatab liig kaua päiksesse, pimestub; kes vaatleb meduusi, kivistub; ent kes vaatab Lucrezia silmi, muutub küll kiviks, kuid ta hinges süttib lõkkele armastusleek ja elutuist silmist voolavad pisarad.

Samasuguse jumaldamise osaliseks sai oma ilu tõttu

IMPERIA.

Ta ei olnud küll hertsoginna nagu Lucrezia, vaid ainult Rooma kurtisaan. Ent tema salongis, mis tema jaoks valitud toredusega sisse seadis ta armuke — pankiir Chigi — liikusid silmapaistvamad Rooma mehed — kirjanikud, kunstnikud, õpetlased, kõrgemad vaimulikud — sisse ja välja käis ka Raffael. Ei ole teada palju üksikasju selle naise elust, kes suri juba kahekümne kuue aasta vanaduses.

Ent jätkub sellest vähesest, mis säilind, et kindlaks teha ta ilu kuulsust, mida on igavikustand Raffael „Sappho’s”. Tema võideldes surmaga, avaldati igapäev bulletääne ta tervislike seisukorra kohta, nagu oleks ta vürstlikku päritolu. Kui ta surmapäeval Roomas raksatas pikne, arvas üks kirjanikke, et Jupiter ise on ta viind oma juure Olümpi. Teine seletas jällegi, kaks jumalat olevat annetand Roomale kingitused, Mars — Imperiumi, Venus — Imperia; samuti kui esivanemad leinasid keiserrügi hukkumist, nutsid kaasaegsed Imperia surma pärast, kellega nad olevat kaotand iseene ja südame.

Kuis ilu võib saada traagiliselt saatuslikuks, näeme

MARIA STUARTI SAATUSEST.

Oma kuningliku kujuga, alabastervalge näoga, toredalt läikiva blondjuuksega, ilu-

sate liigutistega, sädeleva vaimukusega võitis see naine omale vaimustatud austajaid juba tulevase Prantsusmaa kuninga mõrsjana. „Valgeks Kuningannaks” (La Reine blanche) nimetati teda. Selle kütkestava naise kiirgav ilu meelitas lühikese aja kestel kolm meest oma tihedasse nõia-võrku, kes kõik seda surmaga tasuma pidid. Vaese armund Chastelardi peale tõstis ta ise kaebuse ja andis ta timuka kätte; itaallane David Riccio langes ta teise mehe Darnley käsul, ja viimane ise pidi loobuma elust, et anda kohta Bothwell'ile. Nii on ühe kuninganna elutee, — kes looduse poolt asetatud eelistatud seisukorda seega, et võidab enesele meessüdameid üksteise järgi, — täis metsikut veretööd.

Kuid teistsugune on seevastu

NINON DE L'ENCLOS

saatus! Ka tema on jumaldatud iludis, mõnda aega isegi ilusaim naine Prantsusmaal, ent ta ei kasuta halvasti oma eesõigusi, ei põimi end kunagi süütegudesse oma võlu pärast. Ja ometi on terve ta elukäik üks amuuride ahel. Püsivus armastuses oli talle võõras. Kord töötas ta kolmekuulist truudust von Ramboullet'le, ent lisas kohe juurde, et see olevat haruldane tema juures. Ent kinnistades kedagi kord oma südamesse, võis ta teha isegi rumalusi. Ta pügas maha oma ilusad juuksed markiis Vilarceaux pärast, et viimane ei kahtleks tema armastuses. See ei olnud vaid kehalik võlu, mis tegi Ninoni seevõrd külgetõmbavaks, et targeimad mehed teda kui ebajumalat austasid. Ta vaim kroonis ta ilu. Sellepärast ütles So-maize temast: „Mis puutub ta ilusse, siis teame, et tal oli seda küllaldaselt, et äratada armastust, ja ometi peame tunnustama, et ta vaim oli võluvam välisest ilust ja nii mõnigi poleks pääsnud ta püüisest, olles vaid n ä i n d teda.

Veel kaks teist naist panid enesest kõnelema tol ajal oma ilu tõttu. Need olid

KARDINAL MAZARINI ÕETÜTRED.

Hörtense oli kuulus oma seikluste tõttu. Ta oli rahutu isikukene, kes otsis lakamatult vaheldust. Saabudes 17. sajandi lõpul Londoni, oli ta peagi huvi keskpunktiks. Tema võluvuse kasuks kõneleb juba see asjaolu, et Monaco prints, kes tuli äriasjus kaheks päevaks Londonisse, tutvudes temaga, kaheks aastaks sinna jäi. Tema õde Maria Makricini, kes abiellus vürst Colonnaga, oli vähem ekstsentriline, kuid — kui usaldada Mignardi ja Netsche-

ri maale — tunduvalt ilusam. Ta omas suure maja Roomas, teda armastati palju ja ta võitis oma seltskondliste kogemuste tõttu kuulsuse, et ta olevat peenendand kombeid Rooma aadlikes ringkonnis.

Lucrezia Borgia.

Lady Hamilton.

Sajandi hiljem võlus teine välismaalanna itaaliat oma iluga:

LADY HAMILTON.

Temast võib öelda täie õigusega, et tema kehaline ilu kujundas ta saatuse. Päritolult sepa tütar, esialgu teenijatüdruk,

siis kelterinna, ühe kapteni armuke, Grahami „elektriinstituudi“ reklaamjumalanna Hygiea kujuta, lõpuks kunstniku mudel — see on Emma Lyoni tõusuredel enne kui rikas lord Hamilton teda kohtab

Maadam Recamier.

ja Neapelisse viib, kus teda jumaldavad kõik kohalikud ja võõrad elanikud, nende seas isegi Goethe. Nii oli saand vaesest sepatütrest grande dame. Ent ta suurim võit oli veel tulemata: lord Nelsoni armastus.

Tantsijanna Mata Hari.

Kui otsida lady Hamiltonile võrdset iludist kaasaegsete hulgast, siis võiks seda olla vaid

JULIETTE RÉCAMIER.

Ta ilul oli omadus esimesel silmapilgul ennem veedelda kui pimestada; kuid mida

kauem teda vaadeldi, seda ilusamana ta näis. Siis tulid kõik ta eesõigustatud omadised esile, ta painduv elegantne kuju, ta toredasti vormitud kael, pärilvalge näonahk, kastanipruun kähar juuks, peen õigejooneline eht prantsuse nina, neitsilik nägu. Ja ometi — ei jatku sõnu, et kirjeldada ta ilu. Kui teda kord paluti ühel pühapäeval St. Roch'i kirikukorjandusest osa võtma, täitus jumalakoda selle kuuldu peale nii tihedalt inimestega, et paljud ronisid küünlajalgadele ja küljealtari-tele, et nautida seda, kuis ta korjanduskarbiga kirikuliste ridu läbistas; selle korjanduse resultaat ulatas 20.000 frangini. Tema pilt tegi rännaku ümber maailma. Chamisso arvab isegi üht neist näind olevat hiinalikus ümbertöötuses.

Teatud sarnadust lady Hamiltoni elukäiguga on

SOPHIE POTOCKA

omal. Ka tema on pärit vaeseist ringkonnist, olgugi heast perekonnast (ta põlvnes Kreekamaalt), ent teda müüdi kaks korda, vastandina inglise ladyle, kes figureeris ainult ükskord kauplemisesemena. Esimest korda müüdas teda ta lihalik ema, teiskordselt ta mees, krahv Witt, 20.000 kuldna eest krahv Potockile. Teine abikaasa jumaldas teda ja istutas tema auks para-diisliku pargi.

Siiani mainitud naiste mõju oli vaid neis enestes. Nad võitsid oma välimusega, oma isikuga. On midagi muud, kui iluga seltsib mingi kunst ja nimelt sarnane, mis kehalise võlu kõige tugevamalt esile toob — tantsukunst. Siin hoovab mõju kahest allikast, loomulikust ja kunstlikust.

FANNY ELSSLER'iga

algab uusima aja tantsudiivade ring. Nende tantsukuningannade võidukäigud avaldavad kõikjal ühesuguseid sümptome: Terpsichore jüngrinnad torkavad juba varases lapseas silma välimuse ja ilusate liigutuste poolest, asuvad mingi eeslinna väikse teatri lavale, löikavad võrratut noolehoidu, täidavad sellest ajast peale direktori kassat, tõusevad palga ja sissetuleku poolest ikka kõrgemale, saavad sageli ära kasutatud oma impressariote poolt, elavad läbi muidki ebaõnnestumisi, võidavad ajajooksul uuesti publiku poolehoidu jõudes kuulsuse kulminatsiooni ja hakkavad siis aegamööda uuesti langema, kui nad ei oska õigel ajal jätta jumalaga oma kunstiga. Igaüks neist erineb millegi poolest. Elssler köitis oma graatsiliste

piruettide ja voltiižide tõttu ning kuulsaks saand Cachucha, põlevsilmaline andaluslanna Otéro kütkestas oma metsikute hispaania tantsudega, sõja õnnetuks

OHVRIKS LANGEND MATA HARI

tegi furoori oma india tantsudega ja omal ajal nii jumaldatud Cleo de Mérode võitis sel teel kergemalt ilmakuulsuse, et valis omale armukeseks kuninga.

Igal ajajärgul on oma tantsutäht, oma sensatsiooniline iludis, keda maailm jumaldab. Nüüd on tõusvaks täheks Gaiatry, vaene hindutüdruk, kes veel lühikese aja

est oma kodumaal templitantsijannaks oli, kelle üks prantsuse markiis Pariisi enesega ühes võttis, kus ta oma ilusa pronkskehaga õige ruttu publiku poolehoiu võitis ja musta Josephine Bakeri taga plaanile asetas. Kõigepealt pani ta enesest kõnelema siis, kui ta tuli võitjaks daamide võistlusratsutamises Seinelinnast Cannes'ini. Ta tantsud kannavad usulist ilmet ja on mingi erootilise kõrvalmaiguta. Ta tantsib neid pea mingisuguse katteta, kuid õilistab neid oma liigutiste tagasihoidliku neitsilikkusega.

Dr. TORNIUS.

Meie vaimud.

Vaimude ilme. — Tung inimese kehasse. — Ristsugutiste skandaalseid tulemusi. Vesteline loeng.

Vaime on palju ja mitmepalgseid. Elu on täis häid ja ilusaid, koledaid ning kurje, ausaid ja õelaid vaime, kelledega paratamatult kohtame igapäev.

Kõige rohkem vaime esineb bohem-konna santlaagris. Elu põhivaimud on: Ajavaim, Loovvaim, Ärivaim, Kurivaim ning Häävaim. Kuigi nad kõik omalt vaimuliselt olemuselt on väga muutlikud, iga vaim omab isikupärase ilme, mille järgi teda hõlbus eraldada teistest.

Ajavaim

nimetatuist on kõige edevam vahetama oma kuju. Ta on väga saladuslik vaim. Ta on nagu arlekiin, nagu näitleja, kes ala vahetab maski. Mõnikord ta elu lõpmatul näitelaval esineb vanamehikesena, teinekord kergetalga-sena neitsina või üleannetumana poisikesena. Praegu ta on umbes lootusetu vanatüdruku eas, — vähe edev, kannab oma kitsaste puusade ja kõhnade rindade ümber kirevat kleiti, jändrikud jalad poolest reiest saadik paljad, lai roheline kübar pääs, nägu paksu värviga üle võitud, et eluküllastumise ja vanaduse armid ei paistaks. Ta käik on võrdlemisi rahulik, pilgud püsivalt enese ette; ta on küllastund elumaitsemisest, tunneb kõik maise elu vigurid põhjalikult, ei himusta enam nautinguid — *in vino veritas* ja ei hooli ümbrusest palju.

Loovvaim

on väga kirglik ja temperamentne vaim. Hingeelulistel järeelproovimistel selgus, et on koleerik. (Üks pügal temperamendi temperatuuris kõrgemale on — koleera.) Tema

ei püsi paigal, vaid otse tantsib paigast teise, sõbrutsedes igatühega ja armub kergesti. Ta tavalisti ilmub koketeerivana plikana, kuid täielikuna vastandina ajavaimulikule edevale vanapiigale. Loovvaimu rõivastus on looduslapselik, nagu ta seda isegi on omalt hingelt ja näoilmet. Üks armastusväärne olend.

Ärivaim

kehastab tänapäeva tõusikut. Jäme ja rasvane, higise otsaesise ja raskete sammudega. Profiilis ta nina osutub loogaliseks. Pilgud kiired ja keel nohe. Väga maagilise ja kleepiva mõjuga isik. Ei ole kunagi erapoolik. Ostab ja müüb sümpaatiid ning südameid nagu pruugitud ülikondi.

Kurivaim.

Jõle ja õel nagu. Ei meeldi kellelegi, ent tikub vägisi külge ja kui kellegi südamekoopasse on pääsünd, hakkab isegi väga meeldima. Tüübiline nüüdse aja kavalier. Rõivastuses frant ja kes ei vaata nagu, see armub temasse pimesi. Vihkab

Häädvaimu,

seda armast inglilikku olendit. See on igavesti neitsi ja ta sünnitised, on neitsisünnitised, mis piibli kogemuste põhjal igatahes võimalikud. Ta hulgub südamest südamesse madonnana, huuled nagu suudluseks torru kokkupigistatud, silmakulmud kõrgel ja pää ülalt alla paremale viltu käändund. Kleidistus nagu loomulikult madonnal, varvuni; astumised väikesed ja ajaviitlikud. elutseb nagu mahajäätud laps, paljudest põlatud, elutseb ja näljutseb.

KIRJANIKKUDE TULID.

Gori karikatuur.

Ent vaimud kunagi ei esine üksi. Üks vaim otsib kokkupuudet teisega, nagu inimeselgi pole hää üksinda. Ka vaimud paarituvad, et sigitada. Nagu inimesed armastades endile ehitavad koja, nii vaimudki kokkuelamiseks poevad inimesse, mis on oma olemuselt väga kindel kodu vaimudele, eriti aga vaimude paaritamiseks. Kuid nagu inimestegi kokkupuuted elus sageli on väga skandaalsed ja võib saada kannatada ümbrus, kus nad elavad, nii ka vaimude kohtamised võivad mõnikord olla väga traagilised ehk jantlikud. Kõrvalseisja võib naerda või nutta, ükskõik, aga inimene, kelles sünnib vaimude tormikas kokkusaamine, võib minna hulluks ja sattuda „Seevaldisse”, ehk kui läheb hoopis meelest ära siis — olge lahked, — pokri! Mõlemaid nähteid tuleb elus ette päris sageli — igapäev.

Toome näite, kui

vaim istub inimeses.

Näiteks Loovvaim. Siis kohe inimene läheb kole rahutumaks ja pääl on valdav tahtmine luua — midagi sünnitada, midagi ilmale kanda, midagi... Ning kui siis ei saaks luua ega sünnitada, võib juhtuda palju suuremaid katastroofe kui need, mis ülal mainitud. Siis — kõige kergemal juhtumil — võib hukkuda maailm. Ja et ei juhtuks säärast väikestki õnnetust, siis harilikult soodustatakse loomist, ämmamoori hankimisega kas riikliku abiraha või rikka-naisevõttu näol, või. — Ühe sõnaga — lükatakse tagant.

Noored inimesed, kellesse pugend Loovvaim, ei vaja veel tagantõuget, nende organism on veel niivõrt terve, et saavad valmis ämmamoorita. Nagu seni on hõlpsasti mahasaand ligi 100 romaani- ja täpselt 100 näitekirjanikku, ja ligi 1000 maalijat. Pardon! „Loodus” ei olnud ämmamooriks, ta oli nii umbes praakler, kes vaatab ja kaeb, kas sünnitis on mõrane või päris terve ja elujõuline. Enamik muidugi kukub „lutakambrisse”.

Igatahes Loovvaim on kõige viljakamate vaimude sort. Eht. Priima.

Vaimude ristsugutus.

Sellane naljaka nimega, ent tõsise mõttega toiming on tingitud vaimude elavast tungist sigitada ja soodustatud nende aktiivsetest kokkupuudetest. Ristsugutusest tekib iseliiki kolmas vaim. Nii umbes nagu kaks gaasi H₂ ja O sünnitavad vedela vee.

Toome siin ülevaatliku tabeli vaimude ristsugutise tulemustest. Enne aga peame konstateerima kurba tõsiasi, et Ajavaim sugutusest osa ei võta. Kahel põhjusel: esiteks — et olla erapoolik teiste vaimude suhtes ja teiseks — et ta on

Fr. Tuglas: „Mina nende reisistipendiumite pärast kisklema ei lähe — minu jaoks on juba maailm kitsaks jäänud!”

liigseist ja ülivaraseist elupruukimistest jäänud impotendiks — s. t. suguvõimetumaks. Nüüd ta ainult jälgib häbematu huviga teiste armatsemisi ja näib sestki tundvat saadavlikku kōdi. Sõnaga — ta on roppude kalduvustega vaim, kes on innustand kā Jakobsonit „Vaeste patuste alevis” pisut ropendama. Ent Ajavaimule ei saa mõista konsistooriumi kõlblist kohut, sest Ajavaim on kuulutatud amoraalseks.

Igatahes teiste vaimude ühtimisele tal on siiski oma mõju. Seda näeme varsti.

Nii siis on

ülevaatlilik tabel.

1. Loovvaim + Ärivaim = Loov-ärivaim.
2. Loovvaim + Kurivaim = Loov-kurivaim.
3. Loovvaim + Häävaim = Loov-häävaim.
4. Kurivaim + Ärivaim = Kuri-ärivaim.
5. Kurivaim + Häävaim = Kuri-häävaim.
6. Häävaim + Ärivaim = Hää-ärivaim.
7. Häävaim + Kurivaim = Hää-kurivaim.

Märge: 5. ja 6. tulemus on üks ja sama. Ent **pä**le selle esinevad huvitavas metaformoosis: Ärivaim + Kurivaim = Äri-kurivaim. See juba on omaette pisike saadan, milline armastab istuda inimestes, kes seisavad riigirahade lähedal.

Kahe vaimu kokupuute tulemus ei avalda mingit soovi ega huvi edasi paljunemiseks. Ta on — on — omavahel öeldud — hermo-frodiit.

Mainitud tabelis ilmnes vaimude ristsugutuse isikulik tagajärg. Kuid palju huvitavam on,

kuis mõjub vaimude paaritamine elava elu pääle?

Nagu juba kinninaelutatud, liigub kõige rohkem vaimu boheemkonnas. Eriti tuuseldab ja tantsib siin omi kokette tantse pikajuukse-line Loovvaim. Loovvaimu loov aktiivsus on nagu juba eelpoolsed kogemused näitavad, seda suurem, kui ta paarib Ärivaimuga, mis aga andis tulemuse Loov-ärivaim ja milline inimlikus kujus tepe pole kahjuks alati mitte — loov-geenius. Ärielus ta seda on tingimata, kuid boheemkonnas, kahjuks, alati mitte, sest rahal on omdus sigitada kahtlasi „onupoegi“. Kui seesinane Loov-ärivaim suudaks ühineda Häävaimuga — aga ei — see on utoopia — lihtsalt võimatu! Ja niiviisi on maad võtnud

kultuurkapitalides rängad kodusõjad.

Loovvaimu ja Kurjavaimu uus loovvaim on müidugi kurjaloo. Nii muutus kord kunstnikkude Liidu Loovvaim Kurja-loovvaimuks kujutava kunsti sihtkapitali vastu. Kuid selle vaimu üllatused on nii igapäevased, et neid otsigu igauks ise elust ja poliitikast.

Loov-Häävaim esineb väga harva, sest

Loovvaimu ja Häävaimu kokupuuted on mitmetpidi väga raskendatud. Nimelt armukadeduse pärast. Loovat Häädvaimu näeme siiski näiteks Vildes, Tuglases, Tammsaares, Metsanurgas ja teisteski.

Kuri-ärivaim esineb tänapäeval väga oht-rasti ja teeb viljakat tööd igatnagu pankrott-meistrites.

Hää- ja Kurjavaimu armastus on nagu koera ja luuavarre vastastikune sümpaatia. Aga nad ühinevad, nagu sageli käivad seltsis ilus tüdruk ja inetu tüdruk. Nad ei salli hästi ühtteist, kuid nad „armastavad“ ühtteist, et mõjukamalt demonstreerida üks inetu varjus oma iludust, teine ilusa kõrval oma inetust. See on niinimetatud kontrastitarve.

Inimeses esinevad need vastandlikud vaimud alati koos.

Üks tüübiline näide:

Näiteks kui inglinäoga inimene kargab sul kõrist kinni ja kägistab su ära ning lõpeks ütleb viisakalt: „Vabandage!“

Inimeses, kes jumalat armastab, see Hää- ja Kurjavaimu võistlus on väga äge. Kui inimene palvetab, on Kurivaim alandlik, niuksub longus ja näitab Häävaimule omi välkuvaid hambaid. Ent Häävaim jalutab uhkelt, silmakulmud kõrgel, pää ülalt alla paremale viltu käändund, pilk öndsalik. Ent kui too pühakirja müstikast langeb tagasi elureaalsusse, kus ta elab 90%. Kurivaim lömistab Häävaimu kavalas doppelt-nelsonis ja heidab selle närtsuna kõrvale. Ning ainult hinge pisikeses nurgakeses lödiseb veel Häävaim omas vedelas olemises.

Häävaim ja Ärivaim abielus? No see võib ju teoreetiliselt nii olla ja tabelis on tulemus ka — Hää-ärivaim, kuid vaimudel pole võimalik üksteisega pidada rendez-vous'id. Kurivaim ähvardab siingi doppelt-nelsoniga ja tal on ka juriidilisi eesõigusi kohtlemiseks Ärivaimuga ning — tal on kontsessioonid pankrottide pääle mitmeks- mitmeks aastaks ja — selle juures Kurivaim on salalepingus — Ajavaimuga. See aga on saladus, mida ei tohi lobiseda välja.

Häävaim aga sel ajal kosub.

Trubaduur.

Austatud lugejate tähepanu

juhime 1., 46 ja 47. leheküljel olevaile teadaandeile „ILO“ sisust, ankeedist ja müügist ning tellimisist.

Naine kõikide silma-
dele imetlemiseks —
ja kui soovitakse, ka
— armumiseks.

John Galsworthy

Ammu möödunud juhtum.

Hubert Marsland, maastiku maalija, saabudes tagasi päevaselt jõemotiivide ot-singult 1921 a. suvel, oli sunnitud peatu-ma oma käheistmelise sõiduki umbes kümne miili kaugusel Londonist vähe-mate remonttööde tõttu. Ja kuna paran-dati sõidukit, lonkis ta ise autogaraashist välja, et vaadata maja, milles oli veetnud poisikesena sageli suvevaheaja. Ta lä-bistas värava, hüppas üle laia liivakraavi vasemal ja oli peagi maja juures, mis seisis veidi kaugemal aia sees. Väga palju muutund! Rohkem ilustusi, mitte

enam nii hubane kui siis, kui onu ja tädi elasid säääl ja tema mängis kriketit plat-sil, mis näis olevat muudetud nüüd golfi-väljaks. Oli hiline lõunatund, keegi ei mängind, keegi ei möödund jõekäänust, kus ta seisatas ja uuris maastiku geograa-fiat. Siin peab olema paik, kus seisis vana lehtla. Ja säääl — ikka veel rohtund mur-ul — säääl oli ta saavutand oma parima löögi ja läind lõpuks tuppa kepiga, mis võitis kolmteist. Kolmkümmend kaks aas-tat tagasi — tema 16-aastane sünnipäev. Kui elavalt ta mäletas oma uusi põlv-

pükse! A. P. Lucas mängis nende vastu ja saavutas vaid kolmkümmend kaks. Oman-
dasime tol ajal A. P. Lucas'e mängustiili
— jalg asetatud kepi ette, sirutatud vähe
ettepoole, elegandilt; ei näe enam kusagil
sarnast meetodit praegu, mis on omast
kohast isegi häa — sest muidu pandaks
liiga palju rõhku stiilile! Nüüd oli kal-
dumus hoopis teisele meetodile; stiil oli
võib olla liiga „ajast ja arust!”

Ta sammus tagasi päiksesse ja istus
maha murule. Vaikne — väga rahulik!
Onu vana maja ja naaberhoone vahelt
paistis kaugete orgude udu; ja sääl seisis
eemal salk jalakaid, mille taha vajus päike
praegu just nagu vanasti. Ta surus peo-
pesad vastu rohtu. Suurepärase suvi —
veidi sarnane tollele ammu möödud su-
vele. Ja rohust, võib olla ka minevikust,
hiilis soojust südamesse ja pani selle veidi
valutama. Just siin pidi ta istund olema
pärast kriketimängu, miss Monteith'i jal-
ge ees, mis piilusid laia kleidi voldest. Is-
sand! Millised narrid need poisid olid!
Kui mõtlematu ja tormiline nende vai-
mustus! Veidi pehmust hääles ja silmis,
naeratus, üks või kaks käepuudutust —
ja nad olid orjad! Noored narrid, ent hää-
südamlised noored narrid. Ja, seistes
miss Monteith'i tooli taga — ta võis
näha teda praegu veel elavana — see teine
ebajumal, kapten Mac Kay, oma tõmmuks
läind elevantiluu karva näoga — just
sarnast elevantiluu värvi, mis oli onul,
kelle nägu oli muutunud nii kollaseks —
ja suurepäraseks mustad vurrud, valge
kaelaside, ruuduline ülikond, nelk nõop-
augus, elav vestlus, Malacca kepp — kõik
nii kütkestav! Mrs. Monteith, „lõbusaks
leseks”, kutsusid nad teda! Ta mäletas
isegi inimeste pilkusi, nende hääle tooni.
Nii ilus naine oli ta! Ta oli armund te-
mase esimesel hetkel — armund ta eri-
lisse aroomi, ta naiselikkusse, ta hääle!
Ja see päev jõel, kui mrs. Monteith hoolis
temast palju ja kapten Mac Kay hoolitses
nii energiliselt Evelyn Curtiss'i eest, et
temalt oodati ettepanekut. Kummaline
ajajärk! Nad tarvitasid sõna amüeerima
siis, kandsid pikki rõivu, kõrgeid kor-
sette; ja tal endal oli sinine elastne vöö
üle valgest flanellist vesti. Ja hiljem õh-
tul ütles tädi talle kelmi naeratusega:
„Hääd ööd rumal poiss! Rumal poiss
tõesti, kes surus põse vastu lille,
mis langes „lõbusalt leselt”! Milline nar-
rus! Ja see järgmine pühapäev — —

Kavatsusega minna kirikusse — harjas
ta energiliselt oma parimat kübarat; kogu
jumalateenistuse kestel piilus ta „tema”
ilusat profiili, kus ta istus kaks pinki ees-
pool vasemat kätt oma onu, vana kitseha-
bemega Hallgrave'i, ja roosapõselise, tü-
seda, hõbepäise tädi vahel; kavatses lähe-
neda talle otsekohe, kui ta väljus kirikust;
igatsedes, luurates, saavutas vaid ühe nae-
ratus ja kuulis ta kleidivoltide kahinat.
Ah, haa! Läksid siis koos mõnda maad,
mis näis tookord pikana! Ent viimne päev
suvevaheaja lõpul, ja öö, mis tõi esikord
päevavalgele reaalsuse. Kes ütleb, et ku-
ninganna Viktooria valitsemisaeg oli süü-
tu ja naiivne?

Marsland pani peopesa vastu põske.
Ei! kaste ei langend veel! Ja ta aju pöö-
ras ja korruptas mälestisi naisist, nagu töö-
mees pöörab ja kaarutab heina, et teda
kuivatada õhu käes; ent kõik, mis tuli
meelde, ei annud selle esimese mälestise
tunnet.

Tädi tantsuõhtu! Esimene valge vest,
ostetud a d h o c kohalikult rätsepalt, kae-
laside, mis hoolikalt jäljendas kangelas-
— kapten Mac Kay'd. Kõik tuli tagasi
sellise värskusega mänguplatsi rahulikus
keskuses — ärevus, kohmetu tagasi-
hoidlik erutus, esimene, peaaegu hingetu
kutse tantsule, „mrs. Monteith'i” nime
kirjutamine kaks korda väiksele kuld
veertega tantsukavale valge pliiatsiga,
mille küljes õõtsus tilluke tops; tema aeg-
laselt liikuv lehvik, ta naeratus. Ja esi-
mene tants, kui see tuli; milline ääretu
hool, et mitte astuda ta valgele satiini
kingele; milline juubeldus, kui „ta” käsi-
vars surus end tema omale suures rahva-
tungis — sarnane püha vaimustustunne,
õhtu esimesel poolel, kuna oli tulemas tei-
ne tants! Kui ta saaks vaid keerelda „te-
maga” üht- ja teistpidi nagu ta suur ees-
kuju, kapten Mac Kay! Siis ärevuse tõus-
tes, kui lähenes uus tants, mis sundis üles
otsima partneri — niiske rohulõhnast
täidetud õhk väljas pimedal terrassil, pu-
tukate sumisedes mööda, paplid hiiglapik-
kadena tähtede valgusel, kaelasideme ja
vesti hoolikas korraldamine, näo korralik
puhastamine! Sügav hingetõmme siis —
ja tuppa teda otsima! Tantsusaal, söögi-
tuba, trepp, raamatukogu, biljardituba,
kõik tühjund — „Estudiantina” kestes
edasi — tema — rändav, valgevestiline,
noor vaim. Ah! Triiphooone — ja jooks
sinna! Ja siis hetk, mis oli tookord ja

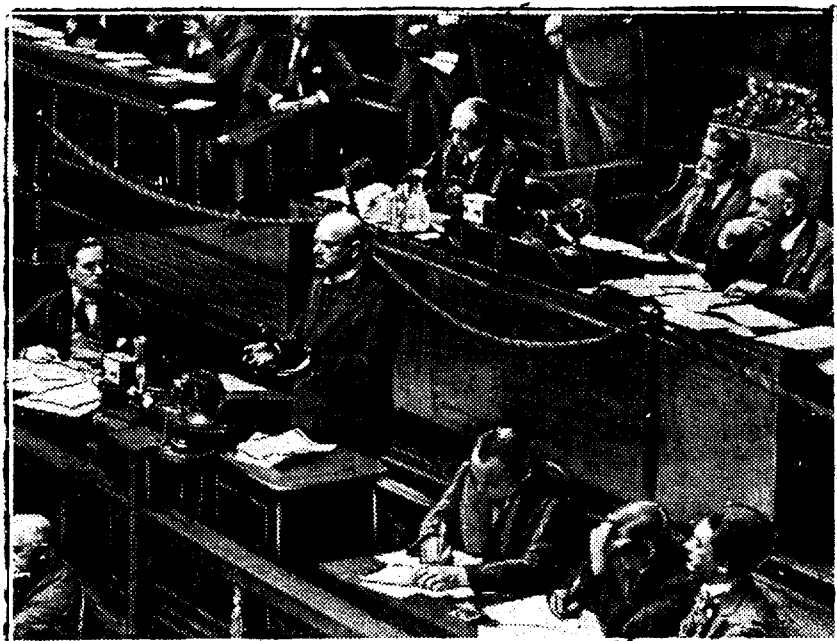
on praegugi veel udune ning erutav tume mälestis. Sosistavad hääled ühe lillepuhma taga: „Ma nägin teda.” „Kes oli see mees?” Pilk, mis tabas õhetavat elevandiluu värvi nägu, vurrusid! Ja seepeale „tema” hää! „Hubert”; ja mrs. Monteith'i kuum käsi haaris tema oma, tõmmates teda oma poole; tema aroom, ta naeratav nägu, väga isemeelne! Kahin lilled taga, nood luuravad inimesed; ja äkki mrs. Monteith'i huuled ta põsel, suudluse kajades ta kõrvus, ta hääle öeldes väga hellalt: „Hubert, armas poiss!” Sahin kaugenenes, vaibus. Milline pikk, vaikne hetk siis temaga koos seas sõnajalgu ja õiepuhmade tolmude, põsk põse vastu, kahvatu, segane, — kuni mrs. Monteith viis ta päevavalgele, kus ta taipas pikkamisi, et teda oli kasutatud enesekaitseks. Poiss — mitte küllalt vana selleks, et olla armastaja, kuid küllalt vana selleks, et päästa tema ja kapten Mac Kay nime! Tähtsusetu poisike, — poiss, kes läheb jälle ühel päeval kooli, — suudles, et too daam ja härra saaksid kahtluseta jätkata oma intriigi!

Kuis veetis ta ülejäänud osa õhtust, mil hukkus kogu ilus romantika? Ta vaevalt teadis. Alt veetud ühe suudlusega! Kaks ebajumalat tolmus! Ja kas nad hoolisid sellest, mis tundis ta? Ei nemand! Nad hoolitsesid vaid kõik selle eest, et varjata oma jälgi! Ent kuidagi — kui-

dagi — ta ei olnud väljendand talle, et teadis. Ainult siis, kui lõppes nende tants ja keegi tuli kutsuma „teda” järgmiseks, pages ta oma väiksesse tupp, tõmbas käest kindad, loobus vestist; lamas sängis ja mõtles kibedaid mõtteid. Seal ta püsis, muusika põriseses kõrvus, kuni lõppeks vaibus põrin ja lahkusid sõidukid, ja öö oli vaikne.

Konutades kulund murul, mis oli ikka veel soe ja kastetu, Marsland hõõrus oma põlvi. Mingit sarnadust suuremeelse poisiga! Ja väikse naeratusega mõtles ta oma tädile järgmisel hommikul, kes ütles poolkavala, pooluudishimuliku häälega: „Ei ole ilus, armas, istuda pimedais nurges, ja — hüva, võib olla, ei olnud see sinu süü, ent siiski, see ei ole ilus — mitte — päris — —” ja kui äkki ta peatus, vaadates talle näkku, kuna poisikese huuled tõmbusid esimeseks irooniliseks naeruks. Tädi ei andestand talle seda naeru — tembeldades teda tsüüniliseks nooreks Lotharioks! Ja Marsland mõtles: „Ela ja õpi! Imesta, mis sai neist kahest? Viktooria ajajärk! Ent, taevas — mu kübar!”

Ah! Päike oli kadund, kaste langes! Ta tõusis üles, hõõrus põlvi, et kaotada kangestust neis. Tuvid kutsusid metsast. Üks aken onu vanas majas kiirgas kalliskivina päikese viimaste kiirte valgusel paplipuude vahel. Hee! kullake — üks ammumöödund juhtum.

Saksa end. välisministri G. Stresemanni viimne kõne maailma rahvastele (Rahvasteliidus).

Vestlus Eduard Vildega.

Meie kirjandusliku suurmeistri ja patriargi Eduard Vilde ümber pääle ta kuuekümne aastase juubeli helevuse kõik on jäänud vaikseks ja pühalikult rahulikuks. Eduard Vilde on muutunud klassikuks ka elus, nagu ta on kirjanduses. Kuid ometi ta pole end sulenud oma elu mehisemate päevade üksildusse, Vildet nähakse sageli teatris ja kirjanduslikes ringes. Viimati nägime ning kuulsime Eduard Vildet „Looduse“ romaanivõistluse tulemuste avaldamisel kõnelemas. See oli ta suuremaid viimase aja otsemaid kohtamisi laiema publikuga. „Estonia“ kontsertsaalis ilmutades omi vaateid praegusaja vaimse-elu nähete kohta, ta väitis, et meie vaimsed huvid otse skandaalselt on alla läinud ja maitse labastunud, suurt nautimisekstaasi meie ei näe enam teatris, vaid veel staadionil. Ja lõppeks: kirjanduslik maitse näib halvenevat edasi kuni tuleb suur tüdimus, küllastus, tülgestus kõigest sest tühjast ja õõnsast. Siis algab uuestsünd, tulemata ta ei jäe!

Sest ilmnes oleva aja elav mõistmine ja terava pilgu edasiheit, mille kaugem rand on roosiline.

E. Vilde.

Küllastasin kirjanikku ühel päälõunal.

Kadriorus, põliste kastanite varjuses rahus, suvilataolises kahekordses puumajas on Eduard Vilde nüüdne kodu. Pääle rahutumaid rännakuid ja seiklusrikkaid pao-aastaid võõrsil mail, ta on toetunud

kindlalt kodumaa pinnale. Siin linna äripäevasest närvitsemisest ja kärast kõrval, riigimaja alumisel korral, on leidnud lõpuliku lahendise kirjanikule kuuekümneal sünnipäeval valitsuse poolt autasuks lubatud m a j a.

Esimesena lugupeetud maestro perekonnast kohtan vööruses kirjaniku emaga, noorussilmalise armsa vana inimesega, kes mulle lahkesti avab ukse. Eluruumes mu võtab külalissöbralikult vastu proua Vilde, kirjaniku energiline kaaslane elus ning töös. Künisel mu uudishimuse pilgu ees avastub maitsekalt ja meeldivalt sisseseatud avar, kodune ja päikeserikas saal — ustega kirjaniku töötuppa ja rõdule. Seintel kauneid maale.

Istume ja jutleme kuni saabub hra Vilde. Lühikeses keskustelus jõuan imetleda proua Vilde huvitavaid tähelepanekuid ja veendeid kunstist ning elust enesest. Analüüsime tänapäeva naise psüühikatki. Algame Max Reinhardti väitest, et näitleja laval ei suuda enam avaldada armastust. Inimesed on muutunud hingeliselt õõnsaks ja romantika-vaeseks. Näiteks üks daam. Ta avaldanud oma südame saladuse: armastavat. Keda? Kaht meest korraga. Ning pr. Vilde kõneleb imetluse ja kahetsusega: „Armastatakse sageli mitmeid, kuid mitut korraga, see on ju — lihtsalt — võimatu. Kuis saab selles armastuses veel olla võimalik romantika!”

Ning siis ilmub **Eduard Vilde**. Ta terve ja jõurikas füsioonoomia viimase kümne aasta kestes pole vähekestki vana-
nenud. Mingit silmapaistvat muutust pole sündinud ta välimuses. Aga kogu ta ole-
musest tungib esile loominguvõimas ener-
gia, mis ei näi rauevat. Aastakesed sel-
lele inimesele ei näi tähendavat midagi.
Ta on hästi püsinud oma võitlus- ning seik-
lusrikkas elus ja näib jäävatki püsima elu-
keskpäevase värskuse ja nooruse juure.
Nii kestku!

Härra Vilde mind lubab lahkesti olla
uudishimulik ja teda usutleda: kuis elab
ja mis teeb praegu, nii, et maailm ta'st
enam palju ei kuule? — loomisjõud mui-
dugi pole enesest veel midagi kaotanud?
— Kas eestlased võiksid juba pärida No-
beli kirjandusliku auhinna? — kuis lahe-
nes lõppeks maja-küsimus? — millise
otsuse annab kirjandusvõistlusist, täna-
vusist noorukesist laureaatidest? — „Vi-
gastest pruutidest” kinolinal? — teatri-
kriisist? — kirjanikkude tülitsemisist kul-
tuurkapitali ümber? — ja kuivõrt lootust-
äratav on Haridusliidu näidendite võist-
lus, mille auhindamiskomisjoni liige on
lugupeetud küsitletav?

PRAEGUNE TÖÖ.

„Redigeerin edasi oma kogutud teo-
seid. Loodan tööga valmis saavat tule-
vase aasta lõpuks. Töö tempo on paraku
olnud pikaline mu põdurate silmade pä-
rast, mis lubavad mind töötada vaid paar
tundi päevas ning aina loomulikus valgus-
ses. Minu teoseid ilmub veel 10 annet (ä
15 trükipgn.), kuna ilmunud on juba 22.
Kirjastus on lepingu järgi kohustatud nii-
palju trükkima, kui mina jõuan redigeer-
ida. Kulub järelikult veel terve aasta,
enne kui võin suuremaid uusi töid võtta
käsile.

Parandan eel kõige keelt, mis vana-
nenud. Ainult harva töötan mõne üksiku
koha ümber.

LOOMISJÕUD.

Mul on tunne, et ma oma loomisjõust
veel midagi ei ole kaotanud, kuid selles
otsustagu minu tulevaste uute tööde pu-
hul teised. Ihu tarvis vajaks talvel pehme-
mat kliimat, sest alalised katarrid riku-
vad elurõõmu ja töötaju.

EESTI KIRJANDUS JA NOBELI KAPITAL.

Eesti autorite töid on liiga vähe tõl-
gitud võõrkeeltesse, kui et rootsi härra-

delt, kes määravad Nobeli auhindu, võiks
nõuda, et nad ka meie kirjandust paneksid
tähele. Kandidateerivail teoseil (või teosel)
peaks ka olema mõjuvõimas soovita-
ja ja — näit. ülikool. Mina isiklikult ei
pea ennast kompetentseks teost nimeta-
ma, mis vääriks Nobeli auhinna. Minu
„Mahtra sõda” — küsite? Oh, ei! See ei
vasta sugugi rootsi maitsele. Sellest järg-
nev õpetlik näide. Minu novellige „Asu-
nik Voltershausen” („Looming”, 1925)
tõlgiti rootsi keelde ning pakuti ühele
suuremale Stokholmi päevalehele. Kuid
toimetaja vastas tõlkijale mõne aja pä-
rast kahetsedes, ei tema võivat aval-
dada teost, milles koheldakse aristokraa-
tiat satiiriliselts — seda riskeerida võivat
ehk „Socialdemokraten”... Ütles nõnda
ja trükkis ära ühe minu noorpõlvise hu-
moreski, mille oli talle esitanud sama tõl-
kija ning milles naeruvääristati mõisniku
asemel — r ä t s e p a t! Tekst ilustati
ja elustati koguni piltidega. De custibus
non est disputandum. . . Muide: „Mahtra
sõda” on ka rootsi keele tõlgitud, ent ta
pole senini leidnud kirjastajat sel aristo-
kraatlikul maal.

MAJA-ASI LIKVIDEERITUD.

Minu „maja-asi” lahenes seega, et
võtsin maja asemel korteri Kadriorus va-
litsusele kuuluvas majas. Sellest palju-
räägitud ja nüüd likvideeritud sekeldusest
ei tihka enam kõnelda. Hingagu rahus!

KIRJANDUSVÕISTLUSED.

Pooldan kirjandusvõistlusi, ilma nende
tähtsust ülehindamata. Viimasel „Loo-
duse”-öhtul tähendas hr. dir. Roos üsna
õieti, et nad sünnitavad elevust ja liik-
mist meie loius vaimuelus, aitavad noori
tundmata autoreid kirjanduslikule aree-
nile ning parandavad seesuguste algajate
majanduslikku seisukorda.

TÄNAVUNE KROONIMINE.

Mis puutub „Looduse” tänavusse võist-
lusse, siis peab nimetama haruldaselt
heaks tulemuseks, kui 21 romaanist kõlba-
vad 11 trükkida ning 5 auhinnata. See ju-
ba ise kõneleb võistluste poolt.

TEATER JA PUBLIK.

Teatrikriis on publikukriis. Publik ei
taha teatris käia. Ehk olgus siis, kui
teater alistub täiesti tema maitsele —
veel rohkem, kui ta seda häda pärast juba
nüüdki teeb. Vist peaks ka lastama pub-
likut teatris istuda üleriietes, nagu kino
läseb... Meie teater Tallinnas on nii hea,

nagu ta antud oludes ja tingimustes olla võib: ei ole kusagilt võtta paremaid juhte ega paremaid näitlejaid. Need tulevad hiljem, edaspidise arengu sünnitusel ja küpsetamisel. Oodatagu — meil on aega oodata, sest oleme ju noored. Kui areneb meie teater senises tempos, õieti tuljaki-tempos, siis näen ehk minagi veel neid uusi tõusvaid tähti. Näeksin seejuures meelsasti, et riik võtaks vähemasti „Estoniagi” täiesti enda lapseks ja kasvan-dikuks. Siis kaoks see alaline ärev ja närve näriv võitlus puudujäägi vastu, mis laseb masside maitsele enam kontses-sioone teha, kui rahvusteatri aule on sünnis.

„VIGASED PRUUDID” FILMIS.

„Vigased pruudid” on Filmiklubi la-vastajate ja näitlejate käes õnnestunud. enam kui mõned teised senised katsed filmitööstuses. Kassatulemusega „Re-kordis” ollakse väga rahul. Minul sellest osa ei ole, sest andsin autoriloo noorile ettevõtjale maksuta. Oleksin soovinud, et tüki lõpposas koomilisi situatsioone rohkem oleks kasutatud, eriti miimika alal, kuid võis leppida sellegagi, mis anti.

KIRJANIKELIITU TULID JA KUL-TUURKAPITAL.

Nüüd, kus kõik kutseliigid kogu maa-ilmal on organiseeritud, ei või olla kirja-nikukutsegi suhtes teist arvamist, kui et ta peab olema samuti ametiühinguliselt korraldatud. Meie kultuurkapitali insti-tutsioon otse põhjenebki sel alusel. Et sellises kutseühingus asjad vahel korras ei ole, et seal hõõrumisi ette tuleb isikute ja rühmituste vahel, et katsutakse tul-poliitikat teha nii moraalselt kui ka majanduslikult — seda oli, nagu me en-did tunneme, juba ette näha, kuid ühingu vajadust see ei kõiguta. Mis puutub prae-

gusesse tülisse „E. Kirj. Liidus”, siis pa-nen kõige pealt imeks, et sihtkapitali va-litsus avalikkuile rünnakuile ei reageeri, enda tänavust autorihinnangut ei põh-jenda ega selgita. Mina isiklikult, kui Liidu lihtliige, olen tema asukohast ja toiminguid ikka seewõrt eemal olnud, et ma praegusist sekeldusist ainult niipalju tean, kui sellest ajakirjanduses on seis-nud. Kulisside taha ma ei näe. Konsta-teerin vaid, et hääli, mis sihtkapitali täna-vust hinnangut kaitseksid, seni kuuldavale ei ole tulnud.

NÄIDENDITE VÕISTLUS.

Haridusliidu võistlusnäidenditest olen tänini umbes 30 läbi proovinud. ilma ühtki auhinnaväärilist leidmata. Üht ja teist võiks ehk vähenõudlikule publikule eten-dada. Puudub enamasti ka trükiküpsus. Minu kolleegid züriis on sedapuhku ehk õnnelikumad. Lõpptulemuseni on aga veel aega ning 100 näidendi hulgast peaks ometi mõnigi osutama kullateraks.”

Lõppeks hra Vilde tutvustab mind lä-hemalt oma „residentsiga”. Muide — ruu-mide kombinatsioon on õnnelik: kõik avarad toad otse päikeses. Eriti rohkes valguses seisab kirjaniku töötuba. Kaks suurt akent. Keskel kirjutislaud. Riivil raamatute read. Kirjanikupaaril on siiski põhjust rahul olla oma koduga.

Lahkund sest sügisest suvilast, mõ-tisklen endamisi, kuis küll see asi võis minna nii viltu, et valitsus ei saanud täita ühe oma juhi lubadusi. Pakuti maju, milli-seid, selgus, polnud olemaski, ehk jälle sellaseid, mis asusid soodes ning rabades, mitmedkümned kilomeetrid eemal inimes-dest ja elavast elust. Venitati ja kombi-neeriti kogu lugu nii keeruliseks, et... ei maksa rääkidagi...

Hää, et kirjanik ise on rahul. Ainult uiboaed puudub. J.

Naise ja mehe ideaalid armastuses.

Isikulisi armastustingimusi.

Kaks viimast sõna peavad meile tõestama, et igal inimesel, mõistagi samuti igal naisel, on oma kindlad ja piiratud mõisted ja ideaa-lid armastusest ja et armastus alles siis saab teoks, kui armastusobjekt enam-vähem vastab neile üllesseatud nõudeile.

Armastusele küpse, armastusele ärgand või äratatud noore tütarlapse esimesed unelmad,

esimene vaimustus kujundab juba nende individuaalsete armastustingimuste tõttu teatud meesidcaali, kelle poolt ta tahaks olla armastatud, kelle armastusele ta võiks vasta-ta ja kellele ta võiks kinkida täielise vastu-armastuse. „Unelmate kangeline” ei ole mi-dagi muud kui see ideaalkuju.

Samuti põhjalikult erinev kui inimesed ise,

kui erinevad nende mõtted, nende lootused ja soovid, on ka see ideaalkuju. Sellest tulebki, et nad on ühel juhul pikakasvulised ja sale-
dad ning blond habemega, teisel juhul jälle kidurad, väiksekasvulised ja habemetud; sellest on tingitud asjaolu, et individuaalsed armastustingimused nii sageli esile kutsuvad teistele mõistmatuid vastandeid, mis armastuspaari groteskideks kujudeks võib muuta, nii näiteks valib sageli hiiglasuur mees omale väikese naise, kuna kidur olend jumaldab Herkulest. Nii juhtub ka, et naine aastate kaupa ootab ja kõik tõsised armastusettepanekud tagasi lükkab, kuni ta on leidnud me-

tuselu avaldisi ja sündmustikku. Nii mõistame mehe ja naise juures seda suurt vahet armastuseks valmisolekus, armastustingimuses ja armastusvalikus. Näib peaaegu, nagu tuleks mainitud kolmest mõistest mehe mõtete ja tunnete juures vaid esimesega arvestada, näib peaaegu, nagu oleksid hulljulgele meessoole viimased kaks tundmatud. Need on nii tähtsad, nii ülihuvitavad küsimused, et neid peab üksikasjalisemalt ja põhjalikumalt käsitlema.

Ent meie ei taha kõnelda mehest, vaid naisest! Niihästi noor tüdruk kui küps naine saab instinktiivselt tiivustatud armas-

Õnnelik paar, kes vähemasti kinolinalgi saab maitsta abielu rõõmu. Collen Moore ja Gary Cooper).

he, kes tema individuaalseile armastustingimusele igakülgsest ja täiesti vastab. See nähe selgitab ja teeb meile arusaadavaks armastusvaliku.

On kalduvus just naisele teha etteheiteid selles, et ta omas armastuselus väga suur valija on, kuid seejuures unustatakse, et see naisele iseloomustav omadus just tema kasuks kõneleb. Sest motiivid valikul ei ole mitte ainult individuaalsed, vaid kõrgemaist jõudest juhitud, nagu mõistab seda Darwini tõuvalik. Näib olevat peaaegu tõenäoline, nagu teaks naine, miks ja keda ta ootab, naine, kes tahab ühinemise kaudu vaid teatud mehega ilmale tuua parimat, ilusamat ja õilsamat sugu.

Nii jõuame kergesti selgusele mees- ja naissoo suures erinevuses, mis puutub armas-

tustahetest, kusjuures ta kogu organism kaotab hingelise tasakaalu, mis hiljem puht kehaliste tunnete kaasabil teeb naise armastusküpseks. Oli see armastusvalmisolek alul alateadvuses, siis näis ta uinuvana seni, kui teda ei äratatud. Ent armastusvalmisolek väljendab end hoopis teisiti siis, kui n. n. individuaalsed armastustingimused naisele ütlevad, et lõppeks on ilmund mees, kes oma isikliste omadustega, kogu olemusega, kui ka välimusega vastab neile individuaalseile armastustingimusele. Nüüd räägib kaasa see salapärase sisemine tunne, mille all mõistetakse igapäises elus kahe inimese „kontakti”, see salapärase elamus, mis põhjustab ja laseb esialgu vaid aimata kahe inimlapse ühtekuuluvust ja nende vastastikkust sobivust. Just selle hetke saabumine näitab meile esimest põhja-

P. Aren.

Perekond

EESTI KUJUTAV KUNST

K. Mägi (1878—1925. a.)

Veneetsia (Sild)

EESTI KUJUTAV KUNST

likumat erinevust armastusvalmisolekus ühelt ja armastustingimusi teiselt poolt naise ja mehe vahel. Olgu ka armastusvalmisolek naise juures, mida eriti sageli võib märgata seksuaalselt liig tugevasti arenend indiviidide vaatlemises, väga suur, siiski asetab normaalne kultuuraine puht kehalise armastuse tagaplaanile. Teiste sõnadega öeldud, naine, olgu ta kui erootiline tahes, püüab ikka esijoones saavutada vaimlist kontakti mehe ja naise vahel.

Naine armastab hingega, mees kehaga. Olgu armastusvalmisolek naise juures kas liiga arenend või liiga algiduline, naine valib ikka ainult oma armastuse, oma paleuse kehastuse. Naine ei tee valikut mitte ainult välise kuju, kasvu, riietuse, juuksevärvi järgi, vaid ta tunneb sellist huvi, mis vajalik mehe hinge otsimiseks, teatud mehe vastu alles pärast seda, kui kõik need tingimused välimuse kohta täidetud on. Alles siis, kui selline otsimine annab positiivseid tagajärgi, alles siis, kui naine saab suurendada muljet, mis ta saand mehest kehalisest küljest mõjuga, mis viimane temale avaldab hingeliselt, siis alles muutub senine kontakt „huviks“. See hingeline huvi annab lõppeffekti, mida nii tihti igapäises elus nimetame sümpaatiaks. Harilikult tahetakse selle sõnaga väljendada seda, et üks inimene suudab teise juures oma välimuse, ülalpeo ja hingeelu kaudu esile manada mõnutunnet. Kui naine ütleb näiteks, et teatud mees on talle sümpaatlik, siis tahab ta seega väljendada, et see mees võiks kuidagiviisi tema armastust võita või ta mõtleb sellega, et ta juba teatud mõttes isegi armastab seda meest. On ju sümpaatiat neist tundeist, mis armastuse arengul suurt osa mängivad, madalaimal astmel. Ja ometi tarvitatakse just seda sõna täiesti valesti. Tema täpne tõlge kreeka keelest oleks: kaaskannatamine, kooskannatamine! Kui hinnata seda sõna õieti, siis ei oleks sümpaatiat mitte ühiste rõõmude, vaid ühiste kannatuste alus. Ent valu ei otsi ega soovi ükski inimene! Ja ometi on sümpaatiat suur võim, suur mõju kahe armastaja elus! Näib peaaegu, nagu oleksid need mõlemad inimesed teadlikud selles, nagu tunneks eriti naine, et õige armastuse mõiste juures on paratamatult see kokkukuu-luvus, mis liidab kahte südant üksteisega valu läbi. Alateadvuses tunneb naine sümpaatiat algastmelist veendumust, et ta sisemiselt ühte kuulub selle mehega, kes vastab tema armastustingimusele kehaliselt ja hingeliselt.

Selgitand selle mõiste, püüame ka pilku

heita mehe armastusellu. Siin näeme, et mehe juures armastuseks valmisolek ei ole samas mõttes mõeldud kui naise juures, et mees ei pane suurt rõhku sümpaatiat hingelistele komponentidele, et mees ei mõtle alles siis armastusele ja tema avaldamisele, kui hingelised eeltingimused olemas on, vaid selgub, et mehe juures on armastusvalmisolek päämiselt vaid kehalises suunas edenend ja mehe kogu olemus ei otsi naise juures esijoones südant ega hinge, vaid sugulist ühinemist. See tõsiasi on end igapäises elus endastmõistetavalt läbi löönd, nii et teda täiesti loomulikult loetakse ja mehe „polügaamsete kalduvuste“ vabanduseks esile tuuakse. Minnakse isegi nii kaugele, et mees, kes armastatud naise juures vaid hinge ja südant otsib, välja naerdatakse ja unistajaks tembeldatakse.

Seisame näiliselt mõistatuse ees, kui jä-tame silmapaari vahele armastusvalmisoleku ja individuaalsete armastustingimuste kehalise komponendi ja vaatleme esialgu vaid neid tegureid, mis hingelises suunas sümpaatiat, huvi ja armastuse tekkimisel arvesse tulevad. Kõik teooriad, kõik hüpoteesid, mis tahavad ja on tahtnud selgitada selle ebamäärase tunde tekkimist, osutuvad tõsise teaduse valju luubi all puudulisiks. Mingi seni aimatamatu, tundmatu, enneolematu täidab äkki inimese kogu mõtteilma, tunded ja elu, kui ta armastab. Mõte armastusesemele jälgib teda ka tõsiseima töö juures; sama mõte uinutab teda unele, et tekkida uuesti esile hullulgeis unelmais, sama mõte tervitab hommi-kul esimesena virguvat, armastavat inimest. Siin ei erine mees naisest. Kuis sünnib see kõik? Olgugi see seisukord selline, nagu oleks armastaja südame läbistand nool, siiski võib sarnane seletus esineda vaid luuletis ja muinasjuttes.

Võib olla, on selle nähtega siiski ühenduses asjaolu, et meie organismis äkki levinevad vabanend mürgid, mis valmivad sugunäärmeis? Mis oleks neil märkidel, mis oleks sellisel kogu keha haigestumisel ühist hingega, sümpaatiaga ja teiste sarnaste asjadega? Ent ometi on olemas mingi võim, mis suudab esile manada inimese hingeelus sarnase muutuse, see peab olema ebamaine ja suur, võib olla isegi suurim võim ilmas, mida seni ainult aimame, kuid mida meie veel täiesti ei mõista.

Moodne teadus, mis käsitab üle inimõistuse käivate jõudude tegevust, vaimu edasielamist pärast surma, püüab leida ka armastustundele ja selle võime tähtsusele seletuse; seletuse, mis suudaks vastu seista igale filosoofia ja teaduste arvustisele, seletuse, mida peab tunnustama sellisest teadusest eemal —

või isegi opositsioonis seisev isik. Inimese vaim elab edasi pärast surma! Ainult keha langeb surma võimusse, kuna vaim elab edasi ja ootab reinkarnatsiooni, see on uuesti lihaks saamist. Tees uuestisünnist! Elava inimese kogu tegevust ja mõtteilma, tema saatust kõigi konarlustega ja rõõmudega juhib ja reguleerib kõrge, üliinimlik võim! See võim mõjutabki esimest huvi ja sümpaatiat ning armastuse esimest lõket kahe inimese südames, kes armastusvalmis leiavad vastastikkused individuaalsed armastustingimused; see ongi, mis dikteerib sarnaseile inimlastele armastuse algunde. Vastastikkune armastustunnete tärgamine muutub pikkamisi materjaalseks ümberhindamiseks, kusjuures algelised tunded realiseeruvad; armastuse algidu muutub kehaliseks külgetõmbejõuks mõlemi soo vahel, mis ikka tugevamaks minnes, nende mõlemi inimlapse mõtteid ja tundeilma täiesti vallutab. Surma läbi vabanev „mina“ — teadusliku nimega Ego — valmistab tärgand vaimustuse tõttu mõlemad armastajad nii kaugele ette, et ta ise nende armastuse kaudu materialiseerub. Ego on see, mis manab meis esile sageli selgitamatuid pettelpilte, mis ühendab armastajat inimest unes

armastetava olendiga. Ego materialiseerumise kulminatsioon peitub aga mõlemi armastaja tõelises sugulises ühinemises, mille tagajärg sugutamine ja hiljem uue inimlapse ilmaltulek. Ja see uus inimlaps, tõeline „armastuse vili“, ei ole midagi muud, kui lõppeks saavutatud täielik reinkarnatsioon, ühe sajan-deid tagasi surma läbi vabastatud vaimu uuesti inimeseks saamine!

Mõeldagu kuidas tahes spiritismist ja meediumismist, ometi ei ole üheski teises teadu-seharus teist sarnast seletust suure armastus-võimu mõiste jaoks, mis sisaldaks nii palju tõtt, kui äsja avaldatud seletus, mis vastab täiesti usule üliinimlikku võimu ja hauatagu-sesse ellu. Ja et meie kõik peame uskuma hauatagust elu, selles ei ole mingit kahtlust. Juba sellepärast mitte, et meie kõik alistume teatud saatusele, juba sellepärast mitte, et meie kõik kanname endas midagi suurt ja üliinimlikku, mida nimetame hingeks. Ja hing on vist ainus asi, mida inimlik teadus ja inimlikud kogemused ei suuda kunagi luua. Valmigu ka masinas Homunkulus, kunstisel teel saavutatud inimkuju, ialgi ei oma ta kõikvõimast hinge.

Tuimad inimesed näitelaval.

Max Reinhardti huvitavaid mõtteid teatrikriisist.

Juba mõnda aastat Eesti ajakirjan-duses on elavalt mõtteid vahetatud teatri-kriisi üle. On püütud selgitada põhju-seid, miks teatri etendustest nii loiult võe-takse osa, ja miks teater ei ärata laiemas publikus enam seda huvi, mis aastaküm-nete eest. Süüdi on otsitud mitmelt poolt: repertuaarist, lavastamisest ja isegi teatri administratsioonist. Seejuures on mui-dugi lahku läind arvamised, kes pea-süüdlane ja, kust tuleb otsida viga, mida parandama peaks. Teatrikriis ei ole mood-saks kõneaineks meil, vaid ka vanades teatri kultuuri maades, kus samuti nagu meil, publik võõrumas teatrilt ja andu-mas kinole ning raadiole. Nende ridade ülesanne ei ole juurdlema hakata teatri-kriisi põhjuste üle, vaid juhtida tähele-panu ühele asjaolule, mida teatrikriisi uurijad on silmi vahele jätnud. See on näitlemise kunsti langus tänapäeval. Näit-lemise tehnika on kahtlematult arenend, kuid näitleja loomus aga on muutund puisemaks ja igapäevsemaks. Mikspärast

ta ei jaksa luua haaravaid lavakujusid, ega avalda tundeid, mida tuleb pakkuda kontsentreeritult. Lavaline elamus on muutund shablooniliseks, sel puudub kirk, puudub dünaamika. Loomupuudusi püütak-se katta tehnikaga, kuid sellega ei saavu-tata kunagi neid effekte, kui loomuliku tun-nete ilmega. Slaavi rahvad, kes loomult temperamentsemad ja tundeliselt impul-siivsed, omavad praegu teatri, kel ei tar-vitse kaebada kriisi nähete üle. Meil ja Läänes, kus töö iseloom taltsam, ei suuda teater kunagi pakkuda seda, mis slaavi teater. Seepärast puudub ka Lääne teat-ril tõmbejõud, ja ta põeb kriisi.

Teatrikriisi põhjuseid sellest seisuko-hast vaatleb ka tuntud Saksa teatri-uuendaja ja teatrijuht Max Rein-hardt, kes hiljuti Ameerikas Columbia ülikoolis üliõpilastele peetud loengus teat-rikunsti üle avaldab järgmisi mõt-teid:

Tänapäeva kodanline elu liigub kitsais piires ja on tundevaene. Normaalinimene

tunneb oma elus ainult ükskord armastust, suurust ja vabaduse täit õnne. Ainult ükskord tunneb ta kibedat viha. Ainult ükskord sängitab ta sügavas leinas maa- mulda oma armsama ja sureb kord ka ise. Elu ei ole võimad and talle kõrgemat lendu armastuses, vihas, rõõmus ja kannatustes, mis ometi on meil sündimisega pärit tähtsamaiks anneteks. Meie teeme tegemist liigagi palju lihastejõu arendamisega, kuid hingelised organid jäävad unustusse ja kaotavad oma elujõu. Ometi nõuab aga meie kehaline ja hingeline tervis, et nende organid toimiks korrapäraselt. Alateadlikult tunneme, et südamlük naer mõjub meisse vabastavalt, et turtsumine ja viha-

pursked kergendavad meid. Ärritused ja selle avaldised on tarvilikud paratamatult.

Kuid meie kasvatus võitleb selle vastu. Üldine ühiskondline ihastus on stoilikus: olla aina rahulik ehk ainult näita, et oled seda. Indu ja tunnetepurskeid peetakse kõlbmatuiks. Me oleme nende asemele asetand sisemiste liigutuste igapäevased avaldisvormid, mida peetakse ühiskondlise elu tähtsaiks sõjariistadeks. Sage- dasti need on niivõrt kitsad, et kaotame täielikult liikumisvabaduse. Inimlistest olusuhetest loome siluette, milledes aval- dud tundmusetus mõjub otse vastumeel- selt. Heameele, rahulolu, viisakuse, väärilikkuse grimassidega peame varjama omi tundeid. Küsime tuttavalt ainult

EESTI KUJUTAV KUNST

K. Veeber (1898—1929. a.)

Akt

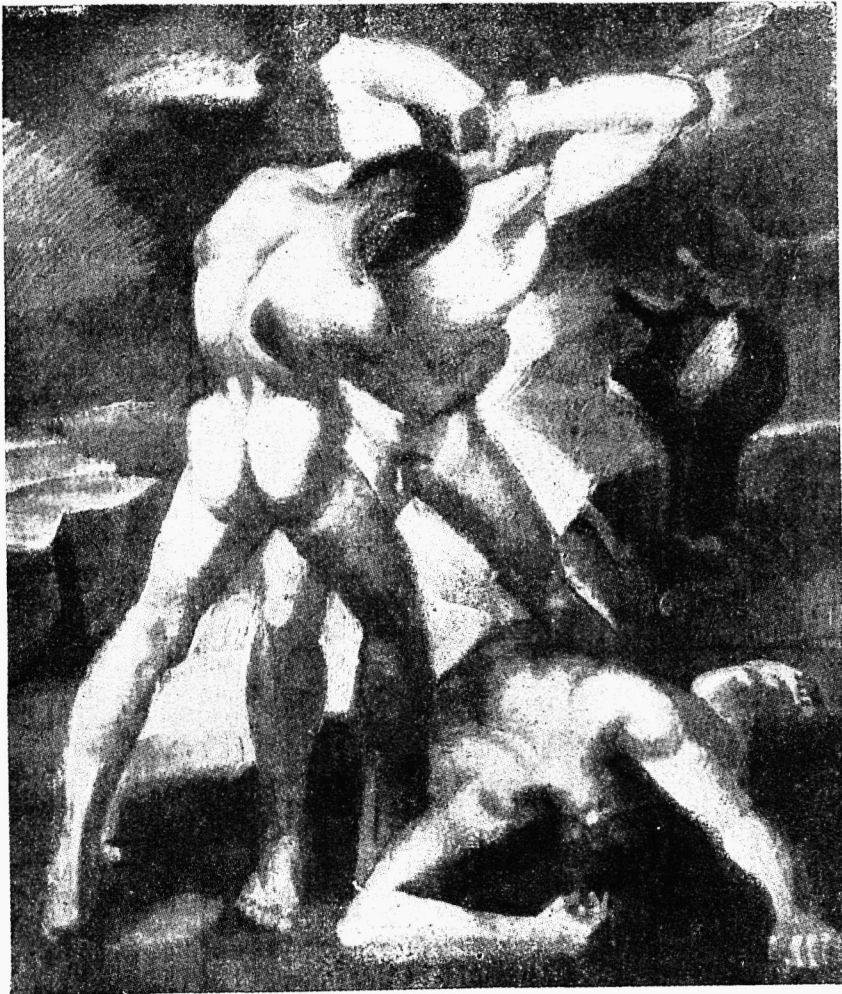
moodi pärast, kuidas käsi käib, ootamata talt vastust või talle üldse tähelepanu pühendades. Keha on meil hästi arendatud, kuid tardund tundeid on otse vastik näha. See elu „keeluseadus” on meieaja tunnus.

Tänapäeva elusaadused on mõjutand masendavalt ka näitlejaid, kellede ülesandeks on avaldada tundeid ilmeliselt. Kui sugupõlved on kasvatatud peitma tundeid, ei ole lõpuks enam midagi näidata. Kuidas võibki näitleja, kes üles kasvand sarnases õhkkonnas, kehastada ühel õhtul korraga hullu kuningat, kes vallale pääsnud ürginstinktide mõjutusel levitab hävitust ümberringi. Kuidas võib ta teha usutavaks, et keegi tapab päisepäeva ajal teise sügavast armastusest. Et täna-

päeva teatris ei ole ühtki korralikku armastaja osade näitlejat, on küllalt piltlik tõendis meieaja inimeste tundeilma avaldisabinõude vaesusest. **Kui näitleja peab laval ütleva „ma armastan sind”, siis kuuldu see kui küsiks ta, „kuidas sinul käsi käib.”** Et armastusavaldiste tunnete näitlemine oleks laval usutavam, on mõned teatrid abiks võtnud isegi muusika, et luua vastavat meeleolu.

Endistel aegadel, mil näitlejad ei kuulnud seltskonda, vaid mustlastena rändasid mööda ilma, olid nad tugevamad ja ilmekamad isikuliselt. Nende kired olid taltsutamata, elujõud tuld purskav ja tunneteilm ka igapäevases elus nagu hävitav laava. Nad olid näitlejad kehaliselt ja

EESTI KUJUTAV KUNST

K. Veeber (1898—1929. a.)

Võitlejad

ka hingeliselt. Tänapäeva keha on küll vahva, aga vaim on nõrk.

Loodus on annud igale inimesele oma kuju. Kuid üldises eluveskis lihvitakse nad sarnasteks nagu veerevad kivid. Kõik on üht ja sama nägu. Ometi on inimkonnale antud annetest kallim isikulisus, mis nüüd kadumas igapäevases elus kui ka teatri laval."

Reinhardti mõtted on mitmeti tähele-

Charles Baudelaire

Rolm kuradit ehk Eros, Pluto ja Kuulsus.

Läinud ööl tats kõrki saadanat ja sama ebaharilik jatanella tulid üles mööda saladuslikku treppi, mida tarvitavad pörguwaimus, et kallaletungida kaitsetuile, magawaile inimestele, et salaihendusi pidada nendega.

Nad tulid ja seisatasid minu ees tähtsalt, nagu estraadil. Nende kujud kiirgasid mingit wääwelwalgusest, eraldudes öö mustal tagajainal. Nende näoilme oli seewõrt uhke ja wõimas, et pidasin neid atul peaaegu tõelisi jumalaks.

Esimese saadana nägu oli ebamäärane, ta kehaliigutustis oli wanaaegsete bathide õrnust. Ta suurepäraseid wäpsid filmad, mingit sünget, seletamatut wärwi, sarnlesid koorwituile, kui wärisewad neil weel äiteje rasked piisrad. Poolawatud huuled tuletasid meelde kuumund juitetamispanni, millelt tõuseb suurepäraselt lõhna; ja iga tema ohke juures hiilgasid mingisugused kärblased mustuslõhnalised, keereldes ta kuumas hingeõhus.

Ümber ta punase tuunika wäänles madu wöö asemel. See kiirgas kõike wärwe ja, tõstes pea, pööris temale oma igatsusest kiillased filmad, mis põlesid lõõma. Sel elawal wööl rippusid waheldumisi pudelitestega, mis sisaldasid saatuslikke segusid, läikivad noad ja kirurgilised instrumendid.

Waremäs käes ta hoidis weel üht pudelit, mille punane hiilgaw sifemus kandis imelikult pealkirja: „Zooge, siin on tõeline weri, — minu südameweri.“ Waremäs käes tal oli wiin, muidugi selleks, et hingamispäewa ööl wäljendada temal oma lõbu ja kurbust ja lewitada hullustuse epideemiat.

Ta suurepäraseil jalgel rippusid mõned katkend luldahela lülid ja kui ahela raskus sundis teda langetama filmad, nautis ta kergemeelselt

panu väärivad ka meile. Eks meilgi kannatab teater just näitlejate puuduse all ning kasvatamise peale pannakse liialtki vähe rõhku. Ei aita rikkalik lavastus ega lavaline suurteos, kui puudub näitleja, kes suudab kehastada usutavaid kujusid, kes paneb oma hingelise täiusega kaasa elama publiku. Tee kriisi lahendamisele viib just näitleja kaudu. H. Vellner.

oma jalgade kiiusi, mis olid siledad ja läikisid kui hästi lihvitud kiwid.

Ta kiindus minusse oma otjata lõikawa pilguga täis kütkestawat joobumust, ja sõnas laulwal häälel: „Soowi, ainult soowi — ja ma teen su hingede walitsejaks; sinust saab suurem elawa aine kätija kui kujurist — sawi isandast; ja saad tunda igaweesti kaswawat mõnutunnet lahtudes iseendast, et leida unustust teistes; ja tõmbad enese poole inimhinged — tõmbad kuni täielise liitumiseni.“

Ent ma wastasin talle: „Suurim tänu! Wöin sarnaselt toimida tuhande olemusega, kes muidugi ei ole paremad minu enese waekest isikust. Olgugi mu mälestised häbistawad ja painawad, ent ma ei otsi unustust. Isegi siis, kui ma ei tunnets sind, ürgelustas, sinu salapäraseid relwu, su kahemõttelisi pudeleid, noid ahelaid, milliseisse mähitud su jalad, kas see kõik ei kõnele selgesti sellest, kui kahjulik on sõbrustamine sinuga! Jäta juba enesele oma anded.“

Teisel saadanal ei olnud seda traagilist ja ihtlasti naeratawat ilmet, tal puudusid ka sarnased toredad ja pealetungiwad kombad, puudus see peen ja raffineeritud ilu. See oli hiigla inimene, laia näoga, ilma filmadeta ja raske allarippuwa kõhuga; kogu ta naht oli kullatud ja kaetud tätoveerimise taoliselt hulga wäikeste liikuwate kujudega, mis kujutasid ilmatera hulgalist wiletust: waat, wäikesed kontidets kuiwanud inimkehad, kõltudes wabatahtlikult naela otjas; waat, tillukesed kääbused, inetud ja kõhnad, nende paluwad filmad ootawad arnuandi weel püüsimamalt kui wärisewad täed; waat, lõputus, emad — wanaeided lastega enneaegsetega, kes kramplitult neil imewad rinna otjas. Oli seal weel paljugi teisi.

Bats saadan löi rusikaga wastu oma hiiglasuurt kõhtu ja sealt kostus kauakestew ja

mõnisev metallihelin, mis vaibus tuhandete inimehääle ebajelge hoigena. Näidates wabalt oma mäband hambaid, naeris ta laia ja rumalat naeru, jarnast kui naerawad inimlapsed wahelt päraft liiga tugewat lõunasööki.

Ja ta ütles mulle: „Wõin anda sulle jeda, mille eest saad osta kõik, — jeda, mis wäärib kõike, mis asetab kõik!“ Ja ta patutas oma imelist kõhtu, mille helisev wastutaja selgitas ta jämeda kõne mõtte.

Pöörasin ära temast jäledustundega ja ütlesin: „Küll olen ma rõõmus, et ei waja kellegi hädasid enese heaolu saawutamiseks. Ma ei taha rikkust, mis on tumeistatud inimekurbugega, millist kirjutas ju nahl nagu seinapaber.“

Mis puutub kolmandat külalist — see oli naine, — siis ma ei kõneleks tött, kui ma ei tunnustaks, et leidisin esimesest filmipilgust temas mingisuguse salapärase ilu. Et paremini kirjutella jeda launidust, peab wõrdlema teda närtsiwate iluduste hiilgusega, kes surid omal ajal, ent kelle ilu imeilusa warena on säilitand oma wallutawa wõlu. Ta pill oli kästiw, kuid lodew, ja ta filmad, olgugi närbund, olid alalhoidnud oma maagilise mõju. Ent mis üllatas mind rohkem muust — oli ta salapärane hääle: ta wärskendas minus mälestise maailma kõlawamaist kontraltodest ja tuletas ühtlasi meelde kergesti kähijawat häält, mis tuleb kurgust, mida lõp-mata loputatakse wiinaga.

„Tahad teada mu warandusi?“ sõnas ole-

tataw jumalanna wõluwa häälega: „siis kuul.“ Ja ta wiis oma huultele hiiglatoru, mis oli ilustatud mirlitoni taoliselte kogu maailma ajakirjade nimetistega, ja ta hüüdis sellesse torru minu nime: see weeres läbi ilma-ruumi sajatuhande müristamise müriinas ja saabus minu juurde tagasi, faugeima planeedi wastutajana.

„Kurad wõtaks!“ hüüdsin ma pooleldi wallutatuna: „see on üle kõige waranduste!“ Ent kindudes tähepanelikumalt oma nõiduslikku julgese kälalisse, näis mulle, et ma teda tundsin: nägin teda kottu löömat ühga minu kõbusest sõbrust, kuna kähijew wäse hääle tuletas mulle meelde mingit maksulist keelepetsjat.

Ja ma wastasin talle kõrgi põlgusega: „Kasi minema! Ma ei ole loodud jarnasena, et abielluda nende isandate armufesega, keda ei taha nimetada ifegi.“

Wõistagi oli mul põhjust uhteldada jarnase kategoorse loobumiseega, kuid kahjuks wurgusin ja kõik jõud lahkus minuist. „Ja“, — ütlesin endamisi, — tugewasti pidin ma magama, et öelda jarnast pentstikust. Ah, kui nad tuleksid nüüd, kui ma ei maga enam: ma ei oleks nii nõudlik.“

Ja ma hakkasin hüüdma neid walju häälega, paludes andestada mulle, lubades end häbistada nii palju kui heaks arwawad, et nad aga leiatsid mu oma arnu wäärilise olewat, ent, ei ole kahtlust, haawasin neid liiga tugewasti, sest nad ei tulnud kunagi enam minu juurde tagasi.

Goethe ja sport.

Pakub tõelist huwi lehitseda Goethe teoseid neis esinevate sportliste väljendiste loendamiseks. Oled otse hämmastund kirjaniku poolt avaldatud kirjutiste rohkusest, mis puudutavad spordi mitmesuguseid alasid. Seda enam wärskematena ja ajakohastena tunduvad sellised mõttemõlgutised tänapäevasele inimesele, kes ammugi on jõudnud veendumusele, et sport on hädatarvilik terve keha säilitamiseks, olgugi need Goethe arvamised üle sajawiiekümne aasta vanad.

Püüame edasi anda väikese vestluse kaudu mõningad neist sportlisist väljendusist, mis puudutavad pallimängu, vehklemist, ratsutamist, ujumist, tantsu, rändamist ja uisutamist ning milliseist peegeldub Goethe suur huwi spordi vastu. Arwatavasti ei ole kõigile tuttav, et ka Goethe ise harrastas mitmekülset sporti.

Raamatus „Suleika“ ja dramaatilises kat-

kendis „Nausikaa“ loome pallimängust, mis köitis Goethet 1786. aasta sügisel Veronas, kus peeti seekord avalikku palli-voistlust viietuhandlise pealtvaatajate arvu juures. Laulumängus „Ervin ja Elvire“ leiab aset suurepärane kahekõne kasvatusliste küsimuste üle Olympia ja ta tütre wahel ja tragöödias „Sohitütar“ („Die natürliche Tochter“) loome kolmandas vaatuses teises pildis hertsogi waimustawa ütelse sportliselt mitmekülgselt arenend naise kohta:

„Näha teda kõikjal võitjana — oli mu uhkus! liiga kallilt kahetsen seda — ratsutama pidi ta, vankrit juhtima — hobuseid talstutama, kangelannana hiilgama. — Sukeldavana vette, ujuvana, näis ta mulle — jumalikult käsutawat neid elemente.“

Märkmeis ja kirjutisis, mis avaldatud „Lääne-ida divani“ (Westöstlicher Divan)

Päikesering.

paremaks mõistmiseks, on huvitavaid mõtteid vehklemisest, millega Goethe teatavasti ka ise tegemist tegi:

„Tuletades meelde üliõpilasaegu, mil tingimata ruttasid vehklemispõrandale, et jälgida kahe asjatundliku vastase jõu- ja osavuse katsumist üksteisega, siis ei saa eitada keegi, et sarnaseil juhtudel nägid tugevust ja nõrkust, mis ühele õpilasele vast igavesti oleksid jäänd tundmatuiks.”

„Wilhelm Meisteri Rändamisaastate” 2. raamatus 11. peatükis loeme ühisest suplemisest jões, mis Goethet tolkorral kuidagi „eriliselt liigutas” ja „Loomulikus poolehoidus” (Wahlverwandschaften II, 10) ütleb Goethe, kes ise oli hää ujuja:

„Vesi on lahke sellele, kes teda tunneb ja oskab teda käsitada.”

Samuti on arvurikkad Goethe teoseis väljendised uisutamise kohta, mida ta harrastas kirglikult. Klopstocki oodid „Uisutamine” (Eislauf), mis ilmusid 1774/75 a., virgutasi teda selleks ja mainitud ajast saati kuulub uisujooks tema igataliste meelelahutiste hulka. Tuntud on ta laul jääelust (Mut), mis ilmus 1776 a. veebruaris Wieldi „Merkur’is”.

Kaherealisis värsses, mis pühendatud aastaeegadele, kaebab ta, et jaanuar on kuri

kuu, kui puudub uisutamine ja saanikella-helin.

Oma Frankfurdi sõbra Johan Peter Reinieri suguvõsaraamatusse märgib ta 1860 a. järgmised lõbusad värssid:

Den Abend darauf, nach Schlittschuhfahrt mit Jungfräulein edler Art, Staats — — Kirschentorte, gemeinsam Bier, den Abend zugebracht allhier ...

„Luules ja Tões” jutustab Goethe ikka jälle uuesti uisutamise suurest mõnust:

„Meile ei jatkund küllalt, kui veetsime päiksepaistelise päeva jääl, meie uisutasime hilja ööni.”

Viibides Mainzis, „uisutas ta, kus külmund kaitsekraavid pakkusid seks parimat võimalust” ja ka Weimaris sõitis Goethe August Karl Batschiga jäästund kalatiigil, mis oli tolkorral „parima seltskonna kogumispai-gaks”. Ent kõige vähem näib Goethe nau-tind olevat uisutamist Frankfurdis Maini ääres, sest ta kirjutab „Luules ja Tões” (IV, 16):

„Väga kõva tali oli katnud Maini üleni jääga ja muutnud jõepinna kandvaks. Elavaim ja lõbusaim liikumine toimus jääl. Piirita uisutee, libedaks külmund laiad väljad kubisesid sädelevast seltskonnast. Mina ei puudund varasest hommikust alates ...”

Tuntud peaks olema kõigile Kaulbachi pilt: „Goethe uisutamas Mainil”.

Ent Goethe harrastas ka ratsasporti. Hobusel ratsutas ta tuttava arsti seltskonnas Zaberni, Saarbrückenisse, Saargemündi, Zweibrückenisse, Niederbronni, Reichshofenisse ja saabus Hagenau kaudu tagasi pärast seda, kui oli katnud üle sajaviiekümne kilomeetri. 1771 aastal — tolkorral oli ta 23-e aastane noormees — tuleb tal äkki idee istuda kella viie paiku hobuse selga ja ratsutada peatusteta Sesenheimi, mis on seitsme tunni tee Strassburgist. Sääil sööb ta õhtust Friederike Brioni perekonnas ja jalutab tüdrukuga hilja ööni kuuvalgel. Järgmisel hommikul ratsutab ta õige varakult minema, et jõuda ülikooli loenguile Strassburgi.

Väga palju virgutavat leiab Goethe ka

pikamaalises rännakuis, ütleb ju ta ise kunagi:

„Mida ma ei ole suutnud omandada õppimise teel, seda olen saavutanud hulkumise-ga.” Nii võtab ta ette Frankfurdis viibides pea igapäev pikemaid jalutuskäike Maini orgu, mis ulatasid vahelt 25 klm., läbib Taunuse ja 1775 a. võtab ta Zürichis ette terve rea suuri mäeronimisi.

Nii jumaldab Goethe sporti, ja ta oskab oma keha hoida tervena sportliste harjutuste kaudu, kuigi tema vaimustus ei olnud sarnane praegusaja rekordite hankimisele. Neist tundidest on tingitud Goethe suur loomise tung, ütleb ju ta ise järgmist: „Neile tundidele võlgnen tänu ammu sepiitsetud kirjandusliste plaanide kiire lahenduse eest.”

Inimkonna sõber.

Alfred Nobel ja ta kapital.

Terve kirjandus- ja teadusilm on suures huvipõnevuses, — kellele tänavu määratakse Nobeli auhinnad. Eriti suur elavus valitseb kirjanikkude keskel. Kirjandusliku auhinna päale loodavad seekord inglise kirjanikud Galsworthy ja Chesterton, sakslane Th. Mann ja kõmulise romaani „Lääne rindel seisukord muutusetu” autor — E. M. Remarque. Päale selle palju teisi. Kõige enam shanse on John Galsworthy ja seda ka täie õigusega.

Iga aasta maailma targemaid päid — kirjanduse, keemia, arstiteaduse-füsioloogia, füüsika ja rahvaste rahuaate alal kroonitakse hiilgava auhinnaga kapitalist, mille asutanud kummaline rootslane — Alfred Nobel. Kummaline seepoolest, et Nobel terve oma elu töötas sõja ja rahvaste hävitamise kasuks, — omas rea sõjariistade vabrikuid, tootles jõledaid tulirelvu, leiutas dünamiidi jne. Sel teel, maailma hävingule ettevalmistades, ta kogus hiigla kapitali — umbes 31½ miljonit rootsi krooni. Ja surres Alfred Nobel kogu selle varanduse pärandas inimkonna kultuurse ja humaanse arengu hääks.

A. 1896. aastast (10. detsembril), mil suri Alfred Nobel, jaotatakse ta suure päranduse protsendid teaduse, kunsti ja rahualadel taotletud võitude ning saavutiste eest. Rahuaate eest toimib seda norra parlament, teistel aladel — rootsi akadeemiad. Alfred Nobel soovis, et ta kapitalist saaksid virgutust ja tuge vaimukangelased, kes oma tegude ja loomingu-ga inimkonnale teevad hääd, see-pärast ta testamendis nõutakse, et aut-

suga kroonitagu kirjanikke, kelle teosed kõrge kunstilise väärtuse juures osutaks ka aatelist tendentsi. Ja lõppeks — kroonitav olgu kirjutand enam kui ühe teose. Teadustest ta eelistas arstiteadust, keemiat ja füüsikat, kui inimsoole tähtsaid teadusi.

Selle inimkonna häätégija Alfred Nobeli elu on täis enegilist ja viljakat tööd. Sündind 21. okt. 1833. a. Stokholmis matemaatiku pojana, sattus isaga varsti venemaale, kus viimane hakkas teotsema rauatööstuse alal. 1859. aastal pöördusid Stokholmi tagasi ja Alfred hakkas keemia üliõpilaseks. Töötas lõhkeainete leiutamise kallal. 1863. a. ta sai esimesed patendid püssirohu ja nitroglitseriini peale. Kohe seejärel ta tööstus lendas nitroglitseriini plahvatuse tagajärjel õhku. See viis ta suurema võidu juure — ta leiutas dünamiidi (A. 1867). Suur osa tehnilisest edust langeb siit päale Alfred Nobeli arvele. Ta laiendab oma tööstusalasid, tootleb sõjariistu ja — omab kokku mitu vabrikut ja juhib kahtkümmet aktsiaühingut. Kogub hiigla töö-

ga määratuma varanduse, elab kokkuhoidlikult, ekspluateerib end viimase võimaluseni, et aga kerkiks rahakuhi.

Milleks?

Inimkonna hääks! kostab Nobel. Ta ütleb veel, et ta elab vaid inimkonnale ja ta elumõte on teha inimsugu õnnelikuks, ja kaotada verise vaenu ja sõja. Oma lõhkeainete toodanguga ta usub rahu hääks tegevat rohkem kui igasugused lobisemisrikkad rahukonverentsid. Sest oma koledate hävitusvahenditega ta ajavad rahvastele hirmu pääle.

Ja tööpoolest, — kuigi Nobeli jõledad leiutised pole rahvaid sõjapidamisest kohutand eemale (maailmasõja koledusi ja hiiglahävituslikkust soodustasid just Nobeli plahvatus- ja lõhkeained), hõlbustab ta oma õilsate soovide täidesaatmist pärandatud kapitaliga.

Esimest korda Nobeli auhinda anti 10.

dets. 1905. a. (viis aastat pääle ta surma) ja nimelt arstliste kiirte leiutajale Röntgenile. Ilmasõja kestes Nobeli auhindu ei jagatud.

Kirjanikkude auhindu on saand seni: Knut Hamsun, Selma Lagerlöf, Bernhard Shaw, Henryk Sienkiewicz, V. Reymont, Gabriele d'Annunzio, Anatole France, Maurice Maeterlink, Jacinto Benavente j. t. üleilmse tuntusega nimed. Rahuauhindu on teenind politikud: itaallane Nitti, rootslane Branting, läind aastal kolmik — Briand-Chamberlain-Stresemann j. t. Kirjanikele rahuauhind on antud: Berta v. Suter, Klas Pontus Arnoldson, Alfred Friedl, Ludvig Quidde ja Ferdinand Buisson. Rahukirjanikud oma olemise poolest kirjanduslikest laureaatidest on tublisti vähem populaarsed.

Nobeli kirjanduslik auhind on tavalisti üle 10 miljoni sendi eesti rahas.

Kroonitud „Looduse“ lapsed.

Jälle viis uustulnukat.

„Looduse“ kolmas romaaniwõistlus andis esimestest viljakamaid tulemusi. Romaanikäsikirju oli esitatud tagasihoidlikumalt ja hindawkomisjon tunnustas viis autorit kroonimisväärseiks. Jälle kõik laureaadid osutusid noorukeiks. Ent see polegi miski ime, sest Mait Metsanurk omas kõnes „kirjanduslikest võidujooksudest“ juba esimese võistluse tulemuste avaldamise puhul Tartu saksa teatris deklareeris vanemate kirjanikkude toetumist vabamüürlaste põhimõttele, mis ei luba osa võtta sellaseist võidujooksudest. Kõneldakse küll mõnigi tuntum nimi võistlejate hulka, kuid hiljem selgub, et see oli paljas klatsh, või — allajäämine noorukeile. Kõneldakse visalt ühest teosest, mille kirjutand vanem, tuntum kirjanik, kuid milline juba kahel võistlusel langend välja ja nüüd siiski kui enam-vähem huvitav romaan kirjastatakse. Muidugi varjunimega, sest õigel nimel olevat piinlik. Igatahes kõik senised võistlused näitavad, et meie rahvas vist on kõige kirjanduslikum rahvas maailmas. Läind aastal võistlesid 52 romaani, alles saladuses seisvale Haridusliidu näidendite võistlusele on saadetud 100 näidendit. Ja need arvud kõik on ainult 1¼ milj. elaniku kohta. Et see suur teoste uputis meie kirjandusele liig vähe sisulist kaalu juure lisab, on muidugi kurb küll. Aga helevus nende

ümber on suur ja üllatise tasuvad kõik puudused. On ju kaunike sündmus meie keevas olemises kui äkki Rääma alevist või kusagilt unustatud kolkast areenile ilmub uue kirjandusliku kangelase julge kuju. Ja sellaseid „Looduse“ kuluga on ilmud juba 12.

Tänavu läks nii, et võistluse tulemused olid ajalehtedele enne teada kui züriil ja dir. Männikul enesel. Kuidas see nii juhtus, sellest vist ei tohi arusaada. Ent üllatise põnevus seetõttu igatahes oli kahvatum.

Noorist kroonituist R. Sirge ja E. Krusten seni juba on kirjanduses teotsend, esimene võitja A. Kirschenberg, R. Janno ja E. Saks on parnassile täielikud uustulnukat — ning kõik nad kolm on tudengid.

A. Kirschenbergi „Puhastustuli“ osutub täisvercliseks üliõpilasromaaniks, mis kujutab Ilmar Mõtsalinnu „tõestisündind“ juhtumeid.

R. Sirge „Rahu, leiba, maad“, on Jakobsoni „Vaeste patuste alev“ teises väljaandes.

R. Janno „Metsmees“ on nõõge meie seltskonnale ja hõimuliikumisele.

E. Krusteni „Mineviku jahil“. Hangeldamine antiik esemetega.

E. Saks „Erak“ — erakliku vanatüdruku elu kurbmäng.

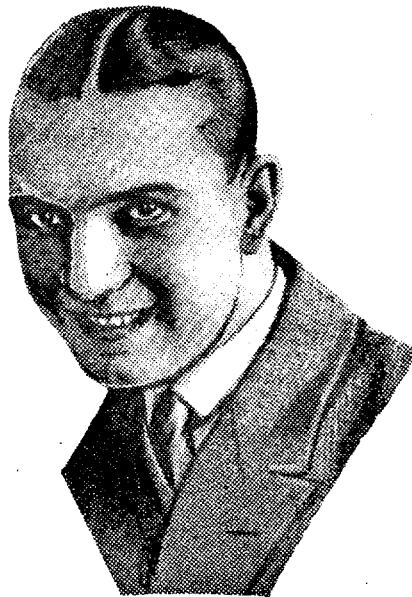
Mainitud uudised ilmuvad turule kuulmist mööda novembriks.

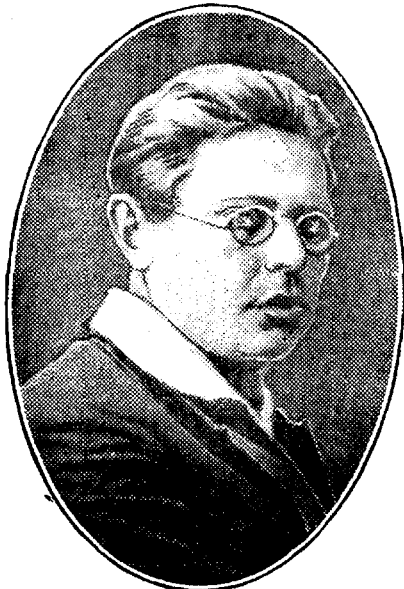
R. Janno.

E. Saks

A. Kirschenberg

E. Krusten

R. Sirge.

Kunsti „luukambris“.

Kujutav kunst uluall.

Eesti kujutav kunst on nüüd lõppeks pääsend ulualla. „Esimest korda iseseisvuse ajal on võimalus esineda oma kodus“ — nagu ütleb kunstnikkond ise sihtkapitali praeguse kunsti-aastanäitase puhul.

Rafaskaevu tän. 9. on meie kunstnikkonna kodu, kuid veelgi mitte päris omakodu, vaid tüürikorter. Hused ruumid, võrdlemisi avarad — ja päikest sees. Nüüd siin peetakse kunstiparaadi.

Korteri „tähtsam“ osa on

„l u u k a m m e r“

— kujutava kunsti ajakoobas. Selles asub sihtkapitali valitsuse ametlik olemine. Raamitud ja ülevärvitud lõuendite virnade vahel askeldab sihtkapitali valitsuse sekretär hra Olvi, ümber boheemlik piibusuits ja toimitsev kunstirahvas. Praegu siin laos on mitusada maali, millelised kuri zürri on hinnand „aja taha“. Neid on vähemasti kolm korda rohkem kui näituse seinul. Ja neid kuhjub siia määratumat, sest kõik, kes oskavad vedada kriipsu, nõuavad, et neid vaadataks.

Siin, selles instituudis, otsustab eesti kunsti ja kunstnikkonna saatus. Sihtkapitali siht on toetada kunsti ja seda propageerida ja neist toiminguid oleneb palju. Kujutava kunsti sihtkapital oma ligi 5-e aastase ea kestes pole mitte ainult jagand summe, nagu seda wahest teevad päämiselt teised sihtkapitalid, vaid pääasjalikult teind kunstiosusi ja viimasel ajal, alates 1928. a., korraldand aasta-ülevaate näitusi. Neist on kutsutud osavõtma kõik kujutava kunsti jõud eestis, et võimaldada publikule ühtlase pildi saamist kunstiloomingust. Samuti tahetakse korraldada ka välismaade kunstinäitusi ja oma vähemate gruppide esinguid.

Kunstioste seni on tehtud umbes 500.000 s. eest aastas ja kõik ostud on läind eeskätt muuseumidesse, siis koolidesse ja avalikesse asutussisse. Ostud tehakse esijoones näituselt, kuid teises järgus ka sihtkapitali valitsusse toodud tööde kogumist.

Eelarve suuremaid summe on
o s t u s u m m a d.

Jagamisi on vaid: üheksordse toetised hädalisteks tarveteks, pensionid, perioodilised toetised kahele haigele kunstnikule — Yegorovile ning Grinjeffile ja üks välismaastipendium.

Tähtsamaks ülesandeks sihtkapital on võtnud oma kirjanduse väljaandmise, mida tingib eeskätt informatsiooni tarve välismaail. Kirjastatud on „Aastaraamatuid“ ja „Taideid“, kuid läind aastal tõmmati see asi eelarves maha. Edaspidi tahetakse kirjastamisi jätkata.

Põnevaimalt on püsind ülal oma maja küsimus. Plats juba oli konservatooriumi maja kõrval valmis, kuid ehitisjärjekorras kujutav kunst jäeti tahapinnale. Maja on tarvillik näitushooneks.

Viimasel sihtkapitali valitsusel valiti
a l a l i n e z ü r i i,

mille juures väljamindi seisukohalt, et zürriid ei moodustaks mitte rühmade esindajad, vaid vastavad erapooletud asjatundjad isikud. Valiti: Kr. Raud, G. Reindorff (graafik), R. Nymann, M. Laarmann, arhitekt H. Johanson, V. Melnik ja G. Ney — kunstivalitsuse direktor. See on ühtlasi näituse- kui ka ostuzürri.

„Ilo“ käesolevas numbris esinevad „Eesti kujutava kunsti“ reproduktsioonide klišeed on antud toimetusele lahkeks kasutamiseks kujutava kunsti sihtkapitali valitsuse poolt.

Vennalik Arvi Järventaus.

Eestisõbraliku soome kirjaniku külaskäigu puhul eestisse.

Huviretkel läbi Balti riikide soome tuntum ja lugupeetum kirjanik ja hõimutege lane Arvi Järventaus peatus Tallinnas ning imetles mõne päeva ka Saaremaa omapäras t loodust ja Kuresaare vana linna arhitektoonilisi ning ajaloolisi veetlusi.

Eestis Arvi Järventaust tuntakse veel võrdlemisi vähe, kuna ta suurearvulisest romaani toodangust meie keelde pole tõlgitud vist peaaegu midagi. Ometi tal on väga tiheidaid suhteid eestiga — eesti-soome vennas-

suhte arendamiseks hra Järventaus on aidand energiliselt kaasa, innukalt on ta uurind eesti elu ja minevikku ning eestis viibind peale seekordse enne kaks korda. Omal kodumaal A. Järventaus on kirjanikuna, aktiivse na tegelasena ja suurepärasena inimesena loomulikult väga populaarne ja lugupeetud. Samuti nagu on ta seda tõlgete kaudu ka mujal mais, eestkätt saksas, kus ta teoseid väga laialdasti levinend. Loodetavasti omandab ta laiema tuntuse peatselt eestiski, eriti aga, kui

ta on turule saatnud mõned eestiainelised tööd.

Soomes A. Järventaus seisab nüüdiste esmajärguliste kirjanikkude Joel Lehtose, F. E. Sillanpää, Maria Jotuni, Ilmari Kianto j. t. reas ja saab nendega ühevääriliselt riigipalka (15.000 smk. aastas). Valitsus on teda kroonind juba nelja suurema auhinnaga.

Järventaus loob fenomenaalselt ja tüsedalt. Nii on ta annud hulga häid suurormaane, mille väärtuslikuma ja kaalukama enamiku moodustavad ajaloolised ja psükoloogilised romaanid. Ta teoste üldloetelu ulatub 17—18, millise kogumiku ta loond ainult viimase kolmeteistkümne aasta kestes.

Niihästi kirjanikuna kui ka inimesena Arvi Järventaus on omaaja huvitavamaid kujusid. Eraelus on ta kirikuõpetaja. Seda ametit ta on pidand Lapimaal ja praegu Tuusulas. Tuusula on üleilmliku kuulsusega boheemlaste koondumis- ja peatuskoht. Sinna koguneb igaks suveks kunstnikke, kirjanikke ja ka ajalehe „neegreid“ igast ilmakaarest. Eestlasigi on Järventaus seal kohand, muude hulgas Tuglast. Soomlasist-talentidest elavad kestvalt Tuusulas veel kuulnud helikunstnik Sibeliust ja maalikunstnik Pekka Halonen. Enne surma oli Tuusulas ka Eino Leino. Muude hulgas pole huvitusetu märkida, et Tuusulas on ka soome esimese suurkirjaniku ja soome proosakirjanduse isa Aleksis Kivi haud. Nii on Tuusula soomes nagu Palestiina, mingi eriti püha maa, kuhu tulevad kunstiliste veenetega inimesed kaugete rajade tagant.

Ja Arvi Järventaused loomingu. Esimesed tööd kirjutas ta lapis. Ilmusid Helsingis.

Esimene töö ilmus 1916 aastal. See oli „Risti ja noitarumpu“ — romaan, mis kirjeldab ristiusu võitlusi paganlusega lapimaal — Anno 1600—1700.

Riiklikud auhinnad ta on saand 4-ja romaani eest: „Taivaallinen puuseppä“ (Taevalik puusepp), 1927 a. Ühe hullumeelse puusepa elu, kes varem oli üliõpilane. Teos sai üldise kiituse ja tunnustuse osaliseks. Siis — „Tie selvä“ (Vaba tee); romaan 2-es jaos, 1928 a. Ühe raudteeametniku elu. Selle teose puhul võrdles arvustis Järventaused Tolstoiga. „Kirkkonlämmittäjä“, 1919 a. Romaan ühest kaptenist, kes suurte pummelduste järele koha kaotand ja hakand kirikuõpetajaks. Ja — „Satu-Ruijanmaa“. Tema tõeliselt paremaiks romaaneks aga osutuvad „Kaukainen onni“ (Kauge õnn), mille aineks ühe lapi õpetaja elu ja töö ja „Maan hiljaiset“ — taas lapi ainekuline teos. Omapärast huumorit taotleb „Runoilija Aatami Kuuskosken elämä“ (Luuletaja Aadam Kuuskoskeni elu), mille autor kirjutand peaaegu haigevoodel.

Järventaus on psükoolog ja ta teoseis ka tõesti on tolstoilikku ning midagi Zolast. Töömetoodilt võiks teda võrrelda Flaubertiga. Kuid kõikide nende võrreldavate tunnuste pääle Järventaus ikkagi on Arvi Järventaus — omapärase soomeliku, põhjamaise reaalselise põhikoega kirjanik.

Arvi Järventaus — võrratu inimene, kaljuvaimuline töömees, religioosse hingelaadiga filisoof, on sündind 1883 aastal Oulus, Põhja-soomes, sepa pojana. Viimased aastad on ta süvendand suhteid eestiga ja selle tulemusena ootame vennalikult Arvi Järventausedilt eesti romaani. J—r.

Alasti naine „Estonia“ teatrilaval.

Meie teatrimaju külästav publik armastab sensatsiooni. Mõnikord päris hääs mõttes. Näiteks kui kontserteeris viiuliprofessor Kulenkampff oli kontsertsaal rahvast täis, kuigi olid piletihinnad kallid. Ent teinekord veab libedale. Ja nimelt siis kui sensatsiooniks on miski pikantset ja keha köditavat.

Nii haaras La Nikolska ja Drostoffi tantsuõhtu „Estoniasse“ kokku igasugu publikut murruna. Oli ju reklameeritud, et pr. Nikolska tantsib alasti. Jutuajamises ajakirjanikkudega tantsijanna seletas lähemalt, et ta Skrjabini „Plastilisi mõtteid“ saab väljendada ainult oma riietamatu kehaga. Ja nii sünnitas see teade meie seltskonnas tõsist helevust, võidi ju nüüd esmakorda meiegi tantsulaval näha alasti tantsijanna.

Ent külalistemurd vist küll pettus rängasti, sest tantsijanna polnud siiski päris alasti. Selle eest aga tantsijanna veenis kõike maitsjaid, et

ta on menukas revüütantsijanna, kes omab kõik tantsulised võtted, keharütmika, kätemängu, oskab veetlevalt karata ja teha akrobaatilisi trikke, — kuid ei suuda hingestada neid ega haarata publikut kunstilisse kaaselamisse. Nikolska omas tantsulises esingus ei näi tahtvat äratada esteetilisi emotsioone, ega teha kunstilist furoori, vaid näib jälgivat kirgi ärritavat sihti. Seda püüet rõhutasid ka muusika ja dekoratsioonid.

Ja tõsisemaks täiskunstiliseks tantsuks Nikolskal puudub ka isikupärane stiil ja kõike ta liigutusi iseloomustav individuaalsus. Ta mängib kõikide stiilidega neid eneses üheks sulatamata.

Partner Drostoff osutus kaunikesti sobivaks. Ta omab võrdlemisi hääd meestantsija eeldused ja seepärast õnnestus tantsiapaaril demonstrerida eesti rahva silme ees keskmiselt hääd revüütantsu. Ent mitte rohkem.

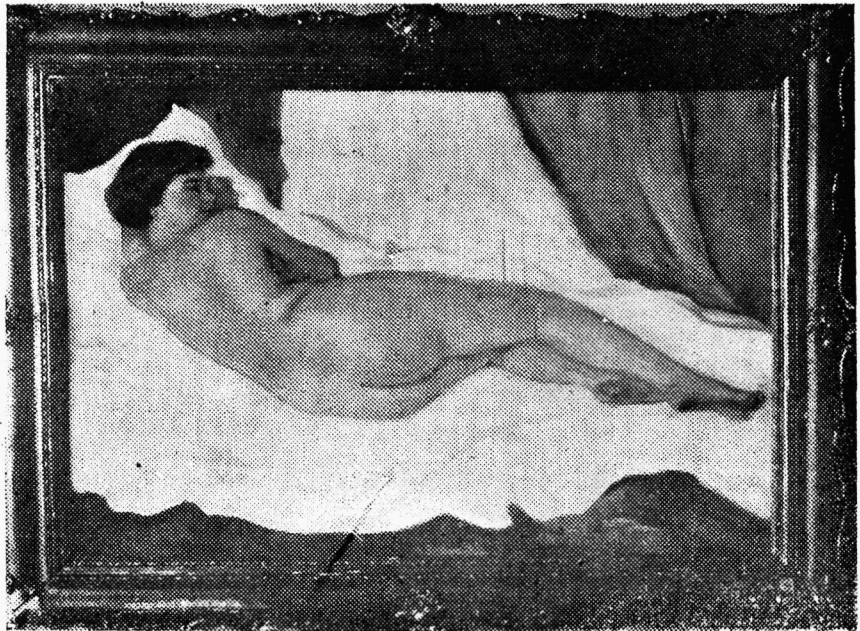
Kunsti paraadilt.

Kujutava kunsti sihtkapitali tänavuse aastanäituse esimene pool ei osutu eriti suureks kunstiliseks ega publikut jahmatamapanevaks üllatiseks. Puuduvad ka vanemad meistrid, ent on siiski vägagi vaatamistvääri vaid värvirikkaid ja eluküllaseid asju. Ja ka seda p u h a s t kunsti, mis tungib esile värvide ja lõuendi salapärase kudede vahelt ja mida püüavad hõhkuda kõik need aktid, portreed, kompositsioonid maastikud ja muidu akva-rellid ning pastellid, mis seinul.

Arvustuslik peatumine sest numbrist jääb ruumipuudusel ära.

E. Ole „Reisijad”.
(Ülal)

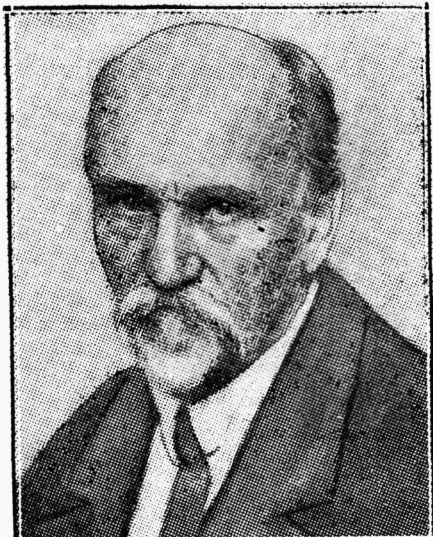

A. Kulkoffi „Akt”.
(Paremal).

Elus ja varjus.

JANIS RAINIS †.

Naaberrahva — läti suurim kirjanik ja väljapaistvam poliitik Janis Rainis septembrikuu 12. päeva p. l. lahkus surnute riiki. See ootamatu kurb juhtum tabas rängasti läti rahvast, samuti ka laiemat kirjandusilma, sest ta tundus ulatus kaugemale kodumaa piiridest. Ta oli alles 64-aastane, täies loomisjõus, kuigi kehalik tervis oli vähe laita.

Janis Rainis.

Rainise suur elu on olnud täis mitmekülgset tegevust. Ta oli suurte võimetega ja selge mõistusega mees. Hariduselt jurist, ta on teotsend õigusteaduses, ajakirjanduses, politikas ja kõige valdavamal määral — kirjanduses. Poliitiliselt ta jagas sotsialdemokraatide vaateid, olles selle liikumise vaimseks jõuks ja juhiks. Ühe aja ta oli isegi läti haridusminister. Kuid poliitiline pimesikumäng Rainisele oli siiski vastik.

Kirjanikuna aga Rainis meie naaberrahva elus on võrdlematu kuju.

Rainis — kodaniku nimega Pleikschans — sündis 11. sept. 1865. a. Juba koolipäevadel tegi luuletiskatseid. Ülikooli lõpetas cand. jur. astmega. Teotses seejärel ajakirjanikuna. Abielludes luuletaja Aspaasiaga, algas ta elu luuleloominguline ajajärk. 1903. a. ilmus ta esimene üldist tähelepanu äratav luuletiskogu „Kauge õhtu sinine kaja.“ 1905. aastal revolutsioonilist poliitikat juhtides ta kirjutas nõrgemaid salme. 1906. a. kuni 1920. a. ta elas väljamaal, peamiselt L.-Schveitzis, kus kirjutas mitu dramaatilist teost ja poeemi. Sest ajajärgust on pärit ta parimad raamatud „Joosep ja tema vennad“ (Ka eestikeelde tõlgitud), „Tuli ja õõ“ ning koguteos „Lõpp ja algus.“ Nende teostega ta sai läti rahva lemmikuks ja vaimsest elati just Rainise kirjanduslikest kangelasist. Vabale kodumaale tagasijõudnud ta kirjutas tähelepanuväärseid draamad „Armastus on tugevam surmast“ ja „Riia nõid“ ning hakkas taas teotsema politikas. Oli ka Riia rahvusteatri juht.

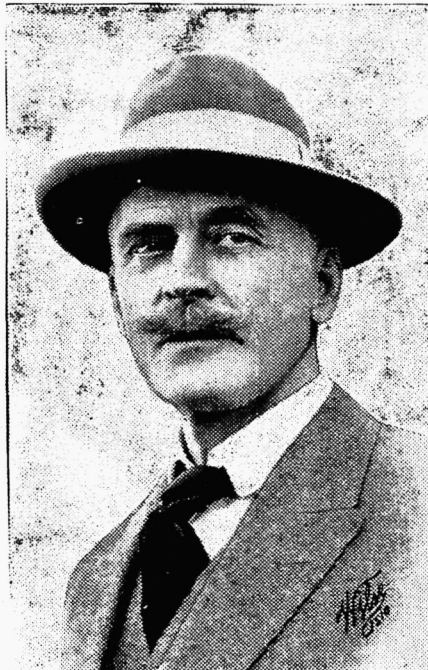
Kirjanikuna Rainis on suur idealist, harrastades saksa klassikute ja Aishülose eeskujul kangelaste kultust. Ta kuulutab ülendavat ideed, mida peab teenima inimene, et omada jumaliku täiuse igaveses ajas ning olemises. Ta sümbolistika on leidnud laia kõlapinna poliitiliselt vabanend läti. Rainise rahvuslikud ideed aga on need, mis läti teind sisemiselt vabaks ja tugevaks.

Vähe on kirjanikke maailmas, kel on nii suured rahvuslikud teened kui Janis Rainisel omal kodumaal.

KNUT HAMSUN.

Juubeli järelkaja.

Terve kirjanduslik maailm 4. augustil pühitsetes suure norralase, kelle vaimust on saand osa kogu ilm ja eestigi kirjandus August Gailiti, R. Rohu j. t. kaudu, 70. aastast sünnipäeva. Ajalehed ja ajakirjad ilmusid koormatult hurraahüüdeist Knut Hamsunile, kuid ta ise põgenes juubeldajate ning õnnitlejate eest üksildusse ja lükkas kategooriselt tagasi kõik austavad annetised, et mitte tänuvõlgneda kellelegi. Nii ta ei pannud taas mikski maailma vaimustust, nagu ta jäi passiivseks ja elas mööda enese 50. ja 60. aastased sünnipäevadki.

Knut Hamsun.

Nüüd Knut Hamsun elab kirjandusliku patriargi elu omas Nørnholmeni mõisas; ta on Nobeli laureaat, tõlgitud kolmekümnesse keelde ja ta teoste levik on võrratu. Kuid ta produtseerib innukalt edasi ja iga aasta ta sulest tuleb uusi üllatiseid.

Hamsuni elu on traagiliselt huvitav ja seiklusterikas. Sündind Gudbrandstalis lustliku

rätseppaari Pedersen Skultbakkenite pojana ta juba varakult algas töötamise rännakuid kodumaal, teetsedes — karjusena, kaupluseksellina, kooliõpetajana, kivilõhkujana, metsatöölisena. 22 aastana, pettund kodumaast, ta sooritas reisu ameerikasse. Säl ta peatus lühikese norras tagasiolemisega kaks aega. Tegi kõik mis juhtus. Farmides kosub jõudsasti ta kirjaniku talent, mis juba varem, kuid tagajärjetumalt, avaldus. 1888. a. tundes täiesti oma kirjanikuslikku võimsust, tõttab tagasi Skandinaaviasse. Kopenhaagenis, katuskambris, kirjutab „Nälja“ (1890. a.). Selle esikteose hiigla menu viib Hamsuni lõplikult kirjandusse.

Järgmine aastakümme on ta loomingu hiilgusaeg. Teeb veel mõned reisud Euroopasse, abielub kaks korda ja jääb siis kodumaale peatuma.

*

Knut Hamsun on mitmekülgse elukooliga ürgjõuline talent. Vagabundlikes seiklusis ja elujumuses küpsesid ta isik ning kirjanik. Oma

hamsunliku ellusuhtumise kohaselt ta on loond ilma uued inimesed — seiklejad loomusunninimesed, romantilised ja huumorikad. Ta teostes on kaunist primitiivsust, julma tõelikkust, pehmet lüürikat ja huumori sordiini all. Põhja-maa metsad ning ööd alles Hamsuni hinge läbi näitavad tõelikku võlu.

Ta toodangus esinevad kolm päämotiivi: hulkurielu, armastusromantika ja kodumaine ühiskond. Esimesse langevad: „Nälg“, „Sügistähedte all“, „Rändur mängib sordiiniga“, „Viimne rõõm“ ja „Hulkurid“; teise: „Paan“ ja „Viktooria“; kolmandasse: „Maa õnnistus“, mis tõi Nobeli auhinna, „Oma aja lapsed“, „Segelfosi linn“ ja „Naised kaevul“. P. S. „Benoni“, „Rosa“ ning eriti tähelepanuväärne „Müsteeriumid“. Dramaatilised viljeldised: „Munken Wendt“, „Elu mäng“ j. t. Eesti keeles: „Nälg“, „Paan“, „Viktooria“, „Müsteeriumid“ ja „Sügistähedte all.“

Praegu maailmas liiguvad Hamsuni juubeli järellained, neist väikesed virvendised ühe novelli „Elu hääle“ näol on sellegi ajakirja käesolevas numbris.

— v.

Iludis tummas
kunstis.

Greta Garbo.

Ringvaateid ja märkmeid.

Uudiseid oma kirjanikelt.

E. Kirjanikkude liidu kirjastuselt on ilmunud Marie Underi ballaadide kogu ja Henrik Visnapuu luuletiskogu „Puulikud“ (Eabajumalad). Viimast on oodata varsti. Trükiavalms on ka Joh. Semperi ja Joh. Barbaruse luuletiskogud.

E. Kirjanduse Selts annab välja eesti uuema luule antoloogia, mis koosneb luuletust, alates Ennoga ja lõpetades V. Adams'iga. Raamatu toimetab G. Suits.

J. Semperi tõlkes on ilmunud veel E. Verhaerani luuletiskogu.

Proosa ala tähtsaimana uudisena oodatakse A. H. Tammsaare „Tõe ja õiguse“ teist jagu, mis sama tüse tulevat kui esimene. Ka kolmanda osa kavatses Tammsaare sünnitada.

Mait Metsanurga komöödia „Talupoja poeg“, mis ilmub praegu „Loomingus“, tuleb varsti trükist eriraamatuna.

Uus romaani on käsil Richard Rohul.

H. Raudsepalt on tulemas pikem kriitiline teos Mait Metsanurga üle.

O. Luts töötab üllatada pikema jutustisega.

Tõlgetena on tulekul Aino Kalda „Hundi-mõrsja“ ja J. Lehtose Viktor Hugo biograafia. Mõlemad soome keelest Fr. Tuglase tõlkes.

Nooremalt meestelt on oodata: P. Krusteniilt „Südamerahu“ järg ja M. Jürnalt novelli-kogu.

Rabindranath Tagore näitlejana.

Kalkuttas, Indias, toodi hiljuti lavale Rabindranath Tagore uus draama „Tapati“, kus peaosa — India elatand kuningat, mängis Tagore ise.

400 krooni minut!

Kõrgeima honoraari kunsti alal on seni kindlasti saand prantsuse näitleja Cécile Sorel, kellele Sille'is makseti viis minutit kestva luuletise ettekandmise eest 20.000 franki, mis meie rahas teeks välja — umbes 400 krooni minuti eest.

Kirjanikkude kummalised tööviisid.

Oma loomingu ergutuseks mitmed kirjanikud harrastavad imelikke kombeid. Nii olevat Richepin enne looma hakkamist ikka veidi võimelnud trapeetsil. Chateaubriand jooksnud enne tööleasumist mõned korrad paljajalu üle töötoa põrand. Henri de Bornier olevat töötamise ajal vahetpidamata näppudega pea kallal askeldand, Villiers de l'Isle-Adam kritseldand iga lause järele kõiksugu vigureid paberile ning Renan vahtind vahetpidamata oma paremale rusikale, et tähelepanu tarvilisel määral tööle koondada.

Käsitööks oksjonil.

John Galsworthy laskis oma näidendi „Loyalties“ käsitööks oksjonil. Masinal kirjutatud käsitööks omandas New-York'i antikvaar Gabriel Wells, kes ületas oma kolleegi Spenceri umbes 650 krooni võrra.

Galsworthy annetas oma „Forsyte Saga“

käsitööks Briti Muuseumile. Käsitööks hind oleks eesti rahas ligi 2000 krooni.

Oscar Wilde' „Salome“ esimene väljaanne 1893. aastast, milles autori käega kirjutatud pühendis B. Shaw'le, müüdi hiljuti Londonis New-York'i antikvaarile Gabriel Wells'le umbes 56 kr. eest.

Dickensi — näitus New-York'is. New-York'i avalik raamatukogu avas 1. mail suurima Dickensi käsitööks, kirjade, esimeste väljaannete ja haruldaste trükide näituse. Näitus sisaldas ka palju pilte ja muid mälestisi.

Prantsusmaalt.

Courtelin'e surma läbi vabanend koht Goncourt-Akadeemias täidetakse oktoobris. Lucien Descaves teeb tublisti propagandat Georges Duhamel'i heaks, kuna René Benjamin'i propageerib Léon Daudet. Kui jäädaks nim. kandidaatide juurde, oleks Duhamel'il koht kindel. Ent seal on veel Romain Rolland, madame Colette; esimese vastu on poliitiline vastasrind, naiskirjaniku vastu teatud antifeminism. Ja seepärast ei ole kuigi kindel, et viimasel tunnil — nagu arvab „Nouvelles littéraires“, ei valiti nim. kohale Tristan Bernhard.

Hispaaniast.

Käesoleva aasta „Raamatupäeval“ (7. oktoobril) on Madridis auhinnad määratud: a) kõige paremini trükitud, b) kõige paremini brošeeritud ja c) kõige paremini köidetud raamatule läinud aastal.

Ungarist.

Saksa sõjaromaanid löövad läbi ka Ungaris. „Lääne rindel seisukord muutusetu“, Sergeant „Grischa“ ja Renn'i „Krieg“ kuuluvad ka Ungaris loetavamate raamatute hulka.

Taanist.

E. M. Remarque'i „Lääne rindel seisukord muutusetu“, mis umbes kolme kuu eest ilmus Tom Christensen'i tõlkes („Intet Nyt fra Vestfronten“) Guldendali kirjastusel, ilmub nüüd juba 6. trükis. Seega on teda Taanis trükitud 35.000 eksemplaari. See Taani oludele kaunis suur arv vastab peaaegu raamatu edule Saksa maal. Raamat ilmus hiljuti eestikeelses tõlkes „Vaba Maa“ joone all.

Taani kirjastusärirde poolt avaldatud sügisel trükikida kavatsatud raamatute hulgas ei jää saksakeelsete teoste tõlked enam maha prantsuse ja inglise omadest nagu senini. On tõlgitud Feuchtwangeri „Juut Süss“ (ilmus meil „Postimeses“), Bruno Franki „En politisk Novelle“, samuti Renn'i ja Remarque'i sõjakirjeldised ning lähemal ajal ilmub Arnold Zweig'i „Kampen og Sergeant Grischa“ — Poul Hagenip'i kirjastusel. Samas ilmuvad ka esimesed taani sõjaromaanid: Johannes Reiff'i „Gennem Skyttegrave“ ja K. Larsen'i „Kampens Moend.“

Ameerika
Ameerikast.
keelatud raamatute

„Index exportatorius“ sisaldab lehekülgede kaudu prantsuse ja hispaania erootilist kirjandust, millede sissevedu kõige valjumalt keelatud. Kas ei ole mõtetu keeldu raamatuid nagu: Rabelais, Lukiani, Casanova, Petroniuse ja Propertiuse

omi, mis kuuluvad kahtlemata ilmakirjanduse hulka. On arusaadav, et nimestikus esinevad: Firenzuola, Crebillon, Churier — Meursius, Cleland, Comte de Mirabeau jne., kuid on siis tõesti Musset „Gamiani“, Vivant — Denon'i „Point de lendemain“ ja Rousseau „Confessions“ nii hädaohtlikud ameerika noortemeestele? Ükski poksi- või kõrgushüpperekord ei oleks nende pärast hädaohus!

EESTI KUJUTAV KUNST

E. Viiralt

Graafika

Anekdoote.

Kui politseinik Gorkit plageeris. Gorki jutustab.

Hiljuti pühitseti päeva, mil Gorki oli alustanud oma kirjanduslist karjääri, ja sel puhul jutustati kuulsast kirjanikust igasugu anekdoote. Ühte sarnast lugu jutustas Gorki ise. See juhtus temaga Peterburis. „Lugu juhtus veel vana valitsuse ajal. Mind tabati kui „hulkurit“ ja viidi politseikomissari juurde. Olles nimetand oma nime ja elukutse, mõõtis mind komissar pääläest jalatallani ja küsis: „Oled sa tõesti Maksim Gorki! Võib sinutaoline hulkur tõesti kirjutada sarnaseid ilusaid asju? Tore on olla vist kuulus kirjutad.“ Seepäale viidi mind kongi. Säl kirjuhel tingimusel, ja nimelt, et sa mulle ühe jutu kirjutad.“ Seepeale viidi mind kongi. Seal kirjutasin nõutud jutu ja see avas mulle vanglause. Komissar pidas seega sõna. Ent suur oli minu imestus, kui mõni päev hiljem ühes kohalikus ajalehes leidsin selle jutu trükituna. Politseikomissar oli ta oma nime all saatnud ajalehe toimetusele.“

Kavaler.

Kirjanik Duclos suples Seine jões, kui ta märkas, et ühest mööduvast sõidukist kukkus välja daam. Alasti nagu ta oli, ruttas ta appi, ulatas daamile käe, et teda üles aidata, ja ütles: „Vabandage, armuliseim, et ma olen kindlasti teta.“

Ülemine kord.

Väiksekasvuga Talleyrand oli armund krahvinnasse, kuid see käis temaga halvasti ümber. „Võib olla siis, kui teie kasv oleks selline...“, ütles krahvinna kord ja tähendas ühele pika kasvuga saledale tantsijale.

„Arge vahmustuge kõrgeist majust, madame“, vastas Talleyrand tagasihoidlikult. „Ülemine kord on alati halvasti möbleeritud.“

Mis jäi järele?

Komanderi juurde tuli leitnant.

„Mis on siis teil südamel, mu armas?“ küsis oberst, kes märkas otsekohe, et teise king pigistas kusagilt.

„Tahaksin härra oberstilt nõu küsida.“ kogeldas leitnant ja ütles lõpuks välja: „ta tahtvat end kihlata.“

Oberst kokkus, nagu harilikult.

„Kellega?“

„Ameeriklannaga.“

„Hm! — On sel inglil raha?“

Leitnant löi sarama: Tulevasel äiapapal olevat suured farmid ja hiiglasuur kari.

„Hm! — ütlen teile midagi, armas sõber.“

Oberst patsutas leitnandile öla peale. „Kui mina olin nii noor kui teie, siis kihlas end üks noor leitnant daamiga, kelle isal samuti ameerikas palju sarvloomi pidi olema. Pärast pulmi jäi aga neist hiiglakarjadest järgi üksainus härg, ja — see jäägu aga meie vahele — see härg olin mina.“

Ränk „sissekukkumine.“

Lui XIV kord küsis oma auhanelt kammerhännalt, kas ta oskab hispaania keelt. „Ei,“ kostis see.

„Väga halb,“ sõnas kuningas tõsiselt. Kammerhänn aga arvas, et kuningas seda küsis selleks, et teda saata saadikuks hispaania kuninga kotta. Ööd ja päevad ta õppis hispaania keelt, ning lühikese ajaga ta valdas seda täielikult. Ta teatas sellest kuningale.

„Ilus,“ üles Lui XIV. „soovin õnne. Nüüd võite Cervantesi „Don Quijote“ lugeda alguskeeles.“

Muusikailma Max ja Moritz.

Oma karjääri alul suur helikunstnik Max Reger andis kontserdi üheskoos sel ajal juba ilmakeelne klaverivirtuoosi Moritz Rosenthaliga.

Ühe ajalehe muusikaarvustaja kirjutas omas lehes ainult: „Rosenthal ja Regeri kontsert.“ Ning selle lõppu sõnasõnalt: „Igaüks teab, et ta Rosenthalis kohtab kuulsat Moritz Rosenthaliga, kuid noor Reger pole veel mitte nii tuntud, et teda ilma eesnimeta ära tuntaks, — ta nimi on Max Reger.“

Max Reger, kes oli väga õrnatundeline, haausus sellest ja jooksis ajalehe toimetusse. Ta sõimas arvustaja selle eesnimede — nalja pärast läbi ja kirjutas:

„Kui ma jälle Moritz Rosenthaliga kontseriteerin, laseme kriitikute hääksmeeleks kuulutada: „Maxi ja Moritza kontsert.““

Ringkäik kodumaa suuremas savitööstuses A-S. „Savi“.

Ettevõtte töötab edukalt. Nägusad ahjupotid — eesti muustritega. Kõrgeväärtusline kodumaa kaup tõrjub välja välissaadusi.

A/S. „Savi“ on üheks suurimaks ettevõtteks savitööstuse alal meie kodumaal.

Ettevõtte on asutatud 1920. aastal osäühisusena, hiljem muudeti ta aktsiaseltsiks, missugune töötab praegu 7,5 milj. sendilise põhikapitaliga. Ettevõtte tegelikeks juhtijateks ja omanikeks on vennad Karl, Kristjan ja Heinrich Lubergid.

Tööstus asub Tallinnas Kadaka teel 16, kuna vabriku suurmüük ja ladu on Väike Pärnu mnt.

25 peaesindaja Karl Lubergi käes, kes käesoleval aastal on võtnud oma peale ka ahjude ülesseadmisi ja ehitusi. Nii on jooksva ehitishooajal peaaegu kõik suuremad ja väärtuslisemad ahjude, eriti kaminade, valmistused härra Lubergi poolt täide viidud.

Tööstuse juhatuse lahkelt võimaldati käesolevate ridade kirjutajal lähemalt tutvuda tööstuse sisseseadega, kusjuures anti ka huvitavaid näpunäiteid saaduste valmistuse viisidest.

A.-S. „Savi”. Tööstuse ülevaade Tallinn, Kadaka tee nr. 16.

Tööstus asub avaras kolmekordses hoones, peale selle on veel mitmed suuremad ja väiksemad kõrvalruumid. Peajõujaamaks on 35 h.-j. imevgaasi — ja 12 h.-j. elektrimootor.

Turule laseb ettevõtte käesoleval ajal peaaegjaliselt: värvilisi ahjupotte (kahvleid), ahjukive, šamottkive, mitmesuguseid savinõusid, lillepotte ja vaase, tuhatoose jne.

Poleks üleliigne märkida ka, et a.-s. „Savi“ on ainuke ettevõtte eestis, kes on teind korduvaid katseid omamaa savi mitmekülsemaks ärakasutamiseks. Erilist nimetamist vääriksid siinjuures n. n. seinajahi ja põrandatahtplaadide valmistuse katsed.

Tööstusel on suured tooressavi-lademed kohapeal ja Sangastes — Valgamaal; viimases saadakse valget savi. Tooressavi ei tule peale väljavõtmist otsekohe valmistamisele, vaid teeb läbi mitmesuguseid ettevalmistuse protseduure.

Savi purustamine ja segamine liivaga sünnib mehaanilisel teel, elektrijõul. Sellest segust tehakse käsitsi ahjukive, mis teatud aeg vabas õhus kuivades lähevad põletamisele — 7000 tk. päevas.

Savi, millest valmistatakse glasuuriga kaetud saadusi, läheb elektrijõul töötavasse pesemismasinasse.

Pärast seda algab savi jahvatamine ja sõtkumine. Ettevõttel on selleks 2 suurt savijahvatuse kollerit ja 1 sõtkumismasin, mis töötavad elektrijõul.

Jahvatusmasinaid kasutatakse ka vanade šamottkivide ümberjahvatamiseks. Nimelt tarvitab a.-s. „Savi“ šamottkive uute valmistamiseks vastava omamaa savi puudusel. On leitud, et on väga otstarbekohane kasutada šamottkivideks vanade segu, lisades juure kodumaa tulekindlat

savi. Niisugusel viisil valmistatud kivide vastupidavus pole sugugi väike — 1540° C. järele.

Šamottkivide valmistuseks on vabrikul pressmasin, mis töötab läbi päevas kuni 800, kuus ligikaudu 10.000 kivi. Kivide valmistuse kogu protseduur vältab kaks nädalat ühes põletamisega. Iga liiki ahjupottide, savinõude jne. vormimine sünnib käsitsi, kusjuures on tarvitusel kas puu- või kipsvormid. Vormide valmistuseks on mudeliosakond, mille juhatajaks on kunstnik Neuendorf, endine Ants Laipmanni ja riigi kunsttööstuskooli õpilane.

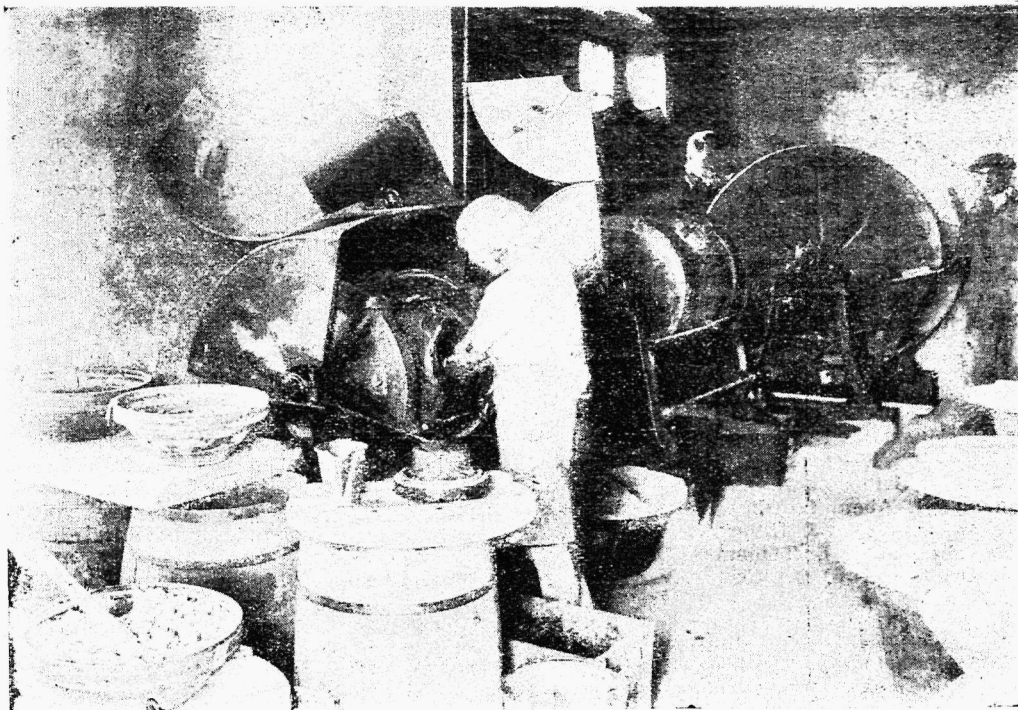
Tänu härra Neuendorfile ja omanikke ettevõtlikusele on tööstus laiemal määral lasknud turule nägusaid ahjupotte ja muid värvilisi saadusi — kaunistatult eesti muustritega. Sel alal on a.-s. „Savi“ teenind ära kiituse.

Et vabrikul tehnilised abinõud paremad kui mujal (näit. transporteerimine sünnib liftide kaudu, mehaaniline savi segamine jne.), siis on tootmise võimsus vormimise osakonnas viidud väga kõrgele. Töölised vormivad päevas kuni 350 ahjupotti igaüks. Harilik norm teistes ettevõtteis on aga 100.

Peale vormimist algab saaduste kuivatus, millele järgneb saaduste põletamine ja wõõpamine.

Osa kaubast kaetakse enne põletamist glasuuriga, kuna suurem osa põletatakse enne wõõpamist ja pärast teistkordselt.

Üks osa saadustest jääb aga üldse wõõpamata. Võõbatavad teosed lähevad enne põletamist lihvimiselle, milleks on suur lihvimisemasin. Lihvimine toimub malmplaadidel, mis vee ja liiva kaasabil hõõruvad siledaks kivi pinna. Päevas töötatakse läbi kuni 1000 ahjupotti.

A.-S. „Savi”. Glasuuri valmistusosakond.

A.-S. „Savi”. Osa põletusahjudest.

Glasuuri valmistuseks on vabrikul oma suurem sissesead, mis koosneb 3 suuremast ja 1 väiksemast glasuuri portselaan kuuliveskist. Glasuuri tarvitatakse ligikaudu 3 tonni kuus. Kuigi harilikult veetakse sisse valmisglasuuri, peab ettevõtte otstarbekohasemaks seda valmistada ise. See tulevat ka 7—8 korda odavam.

Kivide ja muude saaduste põletamiseks on vabrikul 6 põletisahju, igaühte mahub kuni 3500 ahjupotti. Põletamine kestab 24—40 tundi.

Üksikuist kaubaartikleist valmistab ettevõtte lillepotte — 25.000 tükki kuus, aastas 150—200.000, värvilisi ahjupotte 15.000 tükki kuus, glasuurita

ahjupotte 20—25.000 tükki kuus, ümber aasta. Tõllisi on 100 ümber.

Turu üldnõudeist rahuldab a.-s. „Savi“ kogu eestis kuni 50% ulatuses. Tallinn tarvitab üksikuid saadusi isegi üle 75% (nagu värvilisi ahjupotte jne.). Ka väljaspool Tallinna on saadused leidnud laiemat tarvitamist. Üksikute kaubaartiklite, eriti värviliste ahjupottide sissevedu välismaalt (lätest) on a.-s. „Savi“ energilise omatöötuse organiseerimise tõttu jäänud hoopis ära. Sisse veetakse vähemal määral ainult valgeid ahjupotte, kuid ka neid kavatses ettevõtte tulevikus valmistada.

— ak.

„ILO“ eeltellijad:

Rapla Haridusselts, E. Kruuse, S. Nõu, A. Viidik, T. Kildema, K. Oskar, A. Rand, C. Leopas, Niina Salm, V. Samoson, A. Karklin, H. Käsper, A. Villmann, H. Aben, L. Oja, Valga tütarlaste gümnaasiumi üldring, J. Riiber, F. Põldemaa, M. Damm, M. Levand, L. Tõnismaa, O. Leiber, T. Arjus, J. Osi, J. Luup, H. Köster, N. Leesik, S. Tark, M. Sild, Elga Tekler, N. Kapsi, M. ja V. Kallas, A. Loomsmann, R. Kõõ-

gardal, E. Essler, K. Robus, T. Sauk, J. Aavikson, J. Joosua, A. Embler, J. Tuik, L. Saul, T. Bramm, H. Seller, M. Öösel, J. Ahk.

Ajakirja trükkimise ajal tuli juure veel 173 tellimist, mida ei saand tehnilistel põhjustel enam nimekirja võtta.

Enamik meie tellimiste vastuvõtjaid ja agente aga pole veel jõudnud omi tellijaid teatada. Kõik senised tellimised on enamikult pikaajalised.

Vastutav toimetaja ja väljaandja: Joh. Järv. Toimetuse sekretär: mag. Mall Kuusik-Jürmann.
Toimetus ja talitus: Tallinn, Harju 48, III k. Telefon 2-81. Avatud kl. 10—16. Tellimishind:
3 k. — 250 s., 6 k. — 500 s., 12 k. — 1000 s.

Mütsi-, kübara-, mütsimaterjal-, kalossi- ja karusnahkade

K-m. S. Ziegelmann

TALLINNAS, MAAKRI TÄNAV 4

KÕIGE SUUREM VALIK EESTIS

Müük suurel ja väikesel arvul

„J L C“ igasse majja

Kirjandusharrastaja, teadusmees, kunstnik, näitleja! Teie esimene — nagu igapäevase leiva — mure, olgu tellida „ILO“!

Arst, advokaat, hambaarst! — Teie tellige oma ooteruumi aegsasti „ILO“, sest Teie kliendid ootavad sellast ajakirja! Teie endile ta on vaimliseks leivaks!

Ametnik, õpetaja, üliõpilane, õppur! — Viivitamata tellige omale „ILO“, sellast ajakirja vajab Teie vaim!

Talupidaja, perenaine, käsitöeline, tööline! — Ajakiri „ILO“ on teie raskest tööle pühapäevaks!

Arimees, tööstur, ettevõtja! — Tellige kohe „ILO“, et seisaksite kursis kultuurse arenguga!

Juuksetöösturid! — Teie lugemislaua peab olema eestkätt kõige huvitavam ajakiri „ILO“.

Söögimajade, kohvikute ja restoraanide pidajad! — Teie lugemislaua peab leiduma külaliste meelehääks „ILO“. Tellige kohe!

Ja õppeasutuses, raamatukogudes, lugemislaudades ja organisatsioonides on enesestmõistetavalt esimesel kohal eesti ainus kultuurajakiri „ILO“. Esitage tellimine juba täna, et saaksite odavamalt.

Sel kombel „J L C“ peab ulatuma **iga eesti kodaniku kätte.**

„J L C“ on maja ilu!

Ajakiri „ILO“ nr. 2

ilmub oktoobri lõpul
jälle tusedal kujul.

Sisuks: huvitavaid artikleid kirjanduse ja kunstielu küsimusist, eesti naisiludusist, ühest maailma suurimast elumure, surma ja armastuse kunstnikust, erootikast, ühe meie suurvaimu elust j. t. Siis haaravaid jutte, novelle ja vesteid. Gõljeton ühe „kunstniku“ seiklusist. Rikkalik kogu võrratumaid pilte.

Ankeet „ILO“ lugejaile!

Oma lugupeetud lugejaskonnaga kontakti astumiseks korraldab „ILO“ toimetus ankeedi, milles esinevaile küsimusile palume lahkesti vastata.

Lugejaile, kes kõigile viiele küsimusele vastab kõige täpsemalt ja kõige enne selle väljalõike saadavad täidetult toimetusele edasi, annetab „ILO“ toimetus autasuna 3 aastakäiku ajakirja „ILO“.

Tulemused avaldatakse „ILO“ nr. 3-ndas.

Küsimused teisel küljel!

Väljalõigata!

Ajakirja „ILO“ müük ja tellimised.

Ajakirja „ILO“ numbreid müüvad kõik ajakirjade ja lehtede müügi- kohad ning kioskid, raamatukauplused ja jaamade raamatukapid.

Tellimisi võtavad vastu kõik postiagentuurid ja suuremad kirjanduse- müügi- kohad **linnades**. **Valgas** toimetab müüki ja tellimisi pr. Kauke oma ajakirjanduse tsentraalis. **Saarlastele** „ILO“ ladu, müük ja tellimiste korraldus on ajalehe „Meie Maa“ toimetuses.

Tähepanuks müüjaile!

Palume austatud müüjaid ja agente arvesse võtta, et: 1) **lahtilõigatud ja määratud numbreid tagasi ei võeta**, 2) **müügirahad tulevad saata kohe peatalitusele edasi** ja 3) **Uut numbrit ei saadeta enne kohale, kui eelmine number õiendatud.**

Ajakirja „ILO“ peatalitus

Tallinn, Harju t. 48. Telefon 2-81.

ELEKTRIK-
Installator

ED. HANSUM

TALLINN,
Gonsiori 27

Võtan oma peale kõiki elektri alal olevaid töid,
nagu: elektri jõujaamade ehitusi, igasugu jõu ja
valgustuse sisseseadmisi j. n. e. linnas ja maal

Parandan igasugu elektri aparaatsi, masinaid jne.
OMA TÖÖKOJAS

TÖÖDE EEST VASTUTUS. HINNAD VÕISTLEMATA ODAVAD.

Ankeet.

1. On praegu eestis tarvilik kultuurajakiri?
2. Kuis vastab teie soovidele „ILO“?
3. Mida sooviksite sisus näha valdavamalt?
4. Soovite läbijooksvat romaani?
5. Peate tarvilikuks toimetuse kontakti lugejaskonnaga?

Allkiri:

Address:

Kuupäev:

(Võite tarvitada vastamiseks lisapaberit.)

Välja loigata!

KÜLASTAGE

P. Põderi

valmisriieteäri

Kullasepa tän. 9

seali leiate alati kõige suuremas va-
likus mõõdukate hindadega moodsaid
meester. ja naisterahva

VALMISRIIDEID

Kes ostab, ei kahetse.

Maalritööstus
J. Lemberg
Lühikejalg nr. 3

Valmistan sisemisi
ja väliseid remondi
ja maalritöid, silte,
mööblilakeerimisi

Töö kõigiti korralik

Sügis on lõpul...

Pikad talveõhtud lähenevad . . .

Kõige parem sõber igas majas on ajaleht

Missugust lehte tellida? Sellepeale pole kaht vastust.

„WABA MAA“

on esikohal Eesti ajakirjanduses. Ilmub iga päev rohketel piltidega moodsail masinatel, värvitrükk, asjalikud juhtkirjad, Gori karikatuurid, tuhat kirjasaatjat siseriigis ja väljamaal, värskemad päevauudised, põnev romaan. Hinnata kaasandeks nädalleht „ESMASPÄEV“.

„WABA MAA“ on õige leht kuulutajale.

tema kaudu pääseb iga kuulutus kümnete tuhandete kätte. Üksiknumbrite müük üle riigi. ::

ALANDATUD TELLIMISHIND:

1 kuu postiga kr. 1.50. — 3 kuuks kr. 3.70.

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutused.

Adr.: „WABA MAA“, Pikk t. 54/58, Tallinnas.

Tr.-osaühisus

„Waba Maa“ trükikoda

Pikk tän. 54/56

Kõnetraat 6-67

Valmistab kõiksugu maitserikkaid

liht- ja ilutrükiteid

Trükiteostuse-osaühisus „Waba Maa“ trükikoda, mis üks suurematest Eestis, on varustatud kõige moodsama rotatsioonmasinaga, mis võimaldab mitmevärvilist trükki, samuti on raamatutrükiosakond täielikkude masinate ja moodsate kirjudega varustatud, mille tõttu võimalik kõiki tellimisi kiirelt, maitserikkalt, puhtalt ning odavate hindadega valmistada.

EESTI KOMMERTS PANK

PEAPANK

Tallinn, Suur Karja 7

OSAKONNAD:

Tartu, Narva, Viljandi, Pärnu,
Valga, Petseri ja Haapsalu

Telegrammi aadr.: „KOMPA“

Sissemakstud põhikapital kr. 1.400.000.—

TOIMETAB
KÕIKE
PANGAOPERATSIOONE